బొం
మ్మ

V. R. NARLA MEMORIAL LIBRARY ★
V. R. NARLA
D. P. R. L
Acc. No.

894.8271
BHE

బోయి భీమన్న

CI

బొమ్మ

(గేయ కావ్యం

పూజల్లో

పూవుల్లో

రంగుల్లో

రుతువుల్లో

వీచీలో

నాదంలో

వేదంలో

DR. B.R AMBEDKAR OPEN UNIVERSITY
UNIVERSITY - LIBRARY
N10411

V.R. NARLA MEMORIAL LIBRARY
V.R.NARLA
D.P.R.I.
Acc. No.
10411

కళాప్రపూర్ణ
పద్మశ్రీ
బోయి భీమన్న

ప్రథమ ముద్రణ :
కాపీలు 2000
1975

లలితా ప్రెస్
ఖైరతాబాదు, హైదరాబాదు-4.
ముఖచిత్రం : వివేకానంద ప్రెస్
హైదరాబాదు.

894.8271
BHE

హక్కులు రచయితవి
వెల . 9-00

MEMORIAL LIBRARY

ప్రతులకు :

సుఖేలా నికేతన్,
I. C. 85, ఇరం మంజిల్ కాలనీ,
హైదరాబాదు-500 004.

AOUA102B110

అంకితం

బాపు రెడ్డికి

సిరికొండ కడుపులో
చిరు దీపమై వెలసి
గోల్కొండ గుండెలో
మేల్కవితగా విరిసి
సకలాంధ్ర కెవరు అక్షర ప్రభ!
ఆ బాపు రె
డ్డికి అగుత బొమ్మ అక్షయ శుభ!

భాగ్మతీ - కులీ కుతు
బ్షా యుగళ మే యుషో
భూమిలో గళ మెత్తి
భూపాల పాడి రో
సకల కల్యాణ రాజేశ్వరి
శ్రీ బాపు రె
డ్డికి అగుత సంతత శుభంకరి !

పితలు చిన్నపుడు, ముస
లి తనమ్ములో సుతలు,
అందరూ నా కిపుడు -
ఎందరో నా కెపుడు -
సకల సంపత్ కళల ప్రాపు
మా బాపు రె
డ్డికి అగుత సురగోవు చేపు !

— భీ మ న్న

దర్పణం

బొమ్మ అంటే ఫొటో.

నాయకుడు లజ్జాళువు. నాయిక గభీర. ఇద్దరూ ఎంతగానో ప్రేమించు కొంటారు. కలిసి తిరుగుతారు. కష్టసుఖాలు, భావాలు, అనుభూతులు పంచు కొంటారు. అయితే—

పరస్పరం తమ ప్రేమను మాత్రం వెల్లడించుకోలేరు.

చివరకు అతడు ధైర్యంచేసి, ఒకనాడు, ఆమె ఫోటో ఒకటి కావా లని అడుగుతాడు.

ఆమె సంతోషంతో తన అల్బం తెచ్చి అతడి ముందు ఉంచుతుంది.

అతడు వణుకుతున్న చేతులతో అందులో నుంచి తనకు నచ్చిన ఫొటోను ఒకదాన్ని తీసుకొని, ఇంటికి వచ్చేస్తాడు.

ఆ క్షణం నుంచీ అతడు ఆ బొమ్మను (ఫొటోను) ఆరాధించడం ప్రారంభిస్తాడు.

ఆ ఆరాధనే ఈ బొమ్మ కావ్యం.

అసలు నాయికకు చెప్పుకోలేని తన ప్రేమను అతడు ఈ బొమ్మకు చెప్పుకుంటాడు. ఆమెతో కలిసి తిరిగినప్పటి మాధుర్యాలను ఎన్నిటినో నెమరుకు తెచ్చుకొని, విరహంలో మునిగిపోతాడు.

ఆమె ఆరాధన అతణ్ని క్రమంగా సౌంద ర్యారాధకుడుగా, కవిగా, వేదాంతిగా మార్చివేస్తుంది. ఆ బొమ్మ ఒక ప్రతీక కాగా – దాని ద్వారా అతడు విశ్వ చైతన్య శక్తినే దర్శించి, తన్మయు డవుతాడు.

రాగం భోగానికీ, భోగం త్యాగానికీ, త్యాగం యోగానికీ మార్గదర్శక మవుతూ వుంటై. ఈ శృంగార కావ్యంలో చివరకు చైతన్య మూలకమైన యోగ శక్తినే దర్శించవచ్చు – సహృదయులైన అనుభవజ్ఞులు.

ఇది మాత్రా ఛందస్సులో నడిచిన గేయ కావ్యం. ఒకొక్క గేయంలో ఏడు చరణా లుంటై. సాధారణంగా ఈ చరణాలు అయిదేసి మాత్రల అంగలతో నడుస్తై. వీటిని ఆనందంగా పాడుకోడానికి ఏ రాగమైనా పనికొస్తుంది. అందులో మోహన గాని, హిందోళ గాని, సింధుభైరవి గాని ఎక్కువ అనుకూలంగా వుంటా యనుకొంటాను.

స్వయం వరణం

ఈ బొమ్మ కావ్యాన్ని నేను 1952 లో వ్రాశాను. తరువాత, తోచినప్పుడెల్లా మెరుగులు దిద్దుతూ వచ్చాను. అంటే- ఈ బొమ్మ వ్రాత ప్రతికి నేటికి ఇరవై రెండు సంవత్సరాలు నిండా యన్నమాట! నవన వోన్మేష ప్రజ్ఞాప్రఫుల్ల సౌందర్య కూడ అయిందన్న మాట!

పెసరట్లు, ఇడ్లీలు వంటివి వేడివేడిగా భోక్తల కందాలి. చాల రకాల కవితలు వ్రాసిన వెంటనే పత్రికల కెక్కాలి. లేక, మార్కెట్లోకి వెళ్ళాలి. నా కవిత దేనికీ అలాంటి అదృష్టం పట్టలేదు. నా కవిత లన్నీ – పూర్వయుగాల రాజ కుమార్తెల లా – మెజారిటీ తీరిన తర్వాత స్వయంవరాలు చేసుకొన్నట్టివే.

అందులో ఈ బొమ్మ అగ్ర గణ్య!

మొట్టమొదట ఈ బొమ్మను అచ్చు కిద్దా మన్నవాడు మిత్రుడు శ్రీ జె. బాపురెడ్డి. అది 1962. అప్పటి కాయన విశాఖపట్నంలో డిప్యూటీ కలక్టరు. అయితే – అప్పుడు బొమ్మకు బదులు నా ఆంగ్ల కవితల సంపుటి The Seventh Season అచ్చయింది!

1965 లో బాపురెడ్డే చేసిన మరో ప్రయత్నంలో, బొమ్మకు బదులు రాగ వైశాఖి అచ్చయింది.

ఓహో, రాగ వైశాఖి!

అందమైన తెలుగు వచన రచనకు ఒరవడి – రాగ వైశాఖి! మానవ సుఖ శాంతులకు ఆదర్శం – రాగవైశాఖి!

రాగవైశాఖిని —

"చదువని వా డజ్ఞుం డగు,
చదివిన స దస ద్వివేక చతురత కల్గున్,
చదువగ వలయును జనులకు!"

అన్నాడొక మిత్రుడు.

అప్పటినుంచీ — నిజానికి, నా తొలి గద్య కవితల సంపుటి అయిన "అనాది కొస నుంచి అనంతత్వంలోకి" అచ్చవడం దగ్గర నుంచీ - ఇప్పటి వరకు కూడ, నా ప్రతిగ్రంథ ముద్రణలోను బాపురెడ్డి వరద హస్తం వుంటూనే వుంది. బొమ్మ మాత్రం వెనకబడి పోతూనే వచ్చింది!

బహుశా — ఈ వెనకబడ్డతనం వల్లనే నేమో — నాకు బొమ్మంటే చాల ప్రీతి. ఈ ఇరవై రెండు సంవత్సరాలలోను కొన్ని వందలసార్లు నేను దీన్ని సాహితీ సభల్లో కావ్యగానం చేశాను సర్వప్రజా సౌహార్ద సన్మానాలు అందు కున్నాను! ఆనందించాను.

ప్రజ్ఞాని బాపురెడ్డి

ఈ కావ్యం అంటే నాకెంత ఇష్టమో — అంతకంటె ఎన్నో రెట్లు ఇష్టుడు, హితుడు నాకు బాపురెడ్డి

వ్యక్తి — శక్తి మంతుడూ, చైతన్యవంతుడూ, సహృదయుడూ, దయా ళువూ అయివున్నప్పుడు — అతడు ఔన్నత్యపు నిశ్రేణిపై పైకి పోయే కొలదీ అతడి దృక్పథం విశాలతరం అవుతూ వుంటుంది. హృదయం అమృతపూర మవుతూ వుంటుంది.

దీపం ఒక్క గదికే వెలుగిస్తుంది. అది వీధిలోకి వస్తే ఆరిపోతుంది. వీధి దీపానికి ఇంటి దీపానికంటె నిగ్రహశక్తి ఎక్కువగా వుండవలసివుంది. నిజమైన జీవకాంతి ఎంత ఎత్తుకు వెళితే, సూర్యుడు లా, అంత ఎక్కువ పరిధికి వెలుగు చూపుతుంది.

అలాంటి సహృదయ సూర్యుడు బాపురెడ్డి.

"తమ కార్యంబు పరిత్యజించియు పరార్థప్రాపకుల్ సజ్జనుల్" అన్న భర్తృహరి సూక్తికి లక్ష్యప్రాయుడు బాపురెడ్డి. ఆయనకు ఈ కృతిని అంకితం ఇచ్చి, నేను ధన్యుణ్ని అవుతున్నాను– విష్ణువుకు లక్ష్మి నిచ్చిన క్షీరసాగరుడి లా!

ఆధునిక కవితకు ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ అవార్డు పుచ్చుకొన్న "బాపురెడ్డి గేయాలు" కవితా సంపుటిని 1967 లో నాకు అంకిత మిచ్చాడు బాపురెడ్డి. ఆయన నాపట్ల ప్రదర్శిస్తూ వస్తున్న అతిలోక సమౌదార్య దివ్యతలో అ దొక ప్రకరణం. ఆయన నా కిచ్చిన కృతిలోని ప్రతిగేయమూ ఒక ప్రత్యేక రసథుని. అది నవరస పూర్ణ కుంభం.

ఇప్పుడు నే నాయన కిస్తున్న "బొమ్మ" ఏక రస పరిపూర్ణ శృంగర మధుర. నా "అకాండ తాండవం" శివాద్వైత మైతే, ఈ "బొమ్మ" రసాద్వైతం

అయాచిత ప్రశంసలు

ధనికులు, పేదలు అనే తేడా లేకుండా అందరికీ అన్నం అవసర మైనట్టే, ఆనందం కూడ అవసర మైనట్టిది. ధనికులు ఆనందాన్ని మార్కెట్లో కొనుక్కో గలరు. పేదలు తమకు కావలసిన ఆనందాన్ని తమ గుడిసెల్లోనే పండించుకో వలసివుంది. అందువల్ల – ఆనందం కలిగించే శృంగార రచనలు ధనికులకంటె పేదలకే ఎక్కువ ఇష్టం. ఎక్కువ అవసరం. జానపద సాహిత్యాన్ని పరిశీలిస్తే ఈ సత్యం కనిపిస్తుంది ఈ బొమ్మ కూడ రసమయి అయిం దందుకే.

నా గ్రంథాలకు పీఠికలు నేనే వ్రాసుకోవటం నా అలవాటు. "దీప సభ"కు నిడదవోలు వారు, "కావ్యకుసుమాల"కు కప్పగంతుల వారూ, కురుగంటి వారూ పూర్వం పీఠికలు వ్రాసివున్నారు. వారు నా కత్యంత పూజ్యపాదులు.

ఇప్పుడు నేనే పీఠికలు వ్రాసుకొంటూ వుండడంవల్ల, ఆ పీఠికలలో నా లక్ష్యాలను, సిద్ధాంతాలను, భావాలను వ్యక్తం చేయగలుగుతున్నానే తప్ప – నా గురించి ఇతరుల అభిప్రాయా లేమిటో ఇవ్వలేకపోతున్నాను. ఈ మధ్య నాకు వచ్చిన వ్యక్తిగత లేఖలలో కొన్నిటి నుంచి – నా గురించి అయాచితంగా ప్రకటించబడ్డ కొన్ని భావాలను ఇక్కడ పొందుపరచడం ద్వారా ఆ లోపాన్ని తీర్చుకొంటున్నాను. అడిగి వ్రాయించుకొనే ప్రశంసల కంటె అయాచితంగా వెలువడే భావాలు ఎక్కువ విలువైనవి కదా!

బ్రహ్మ వాక్కులు

1974 ఫిబ్రవరిలో, మద్రాసులోని వాణీ మహల్‌లో, పద్మభూషణ బిరుద ప్రాప్తి సందర్భాన్ని పురస్కరించుకొని శ్రీ బి. ఎన్. రెడ్డిగారికి జరిగిన సన్మాన సభలో నేను కావ్యగానం చేసి నప్పుడు — ఆనంద పరవశులైన డాక్టర్ బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారు ఆ వెంటనే నాకు బొట్టుపెట్టి, పూలు పోసి, శాలువ కప్పి సన్మానం చేశారు ఒక అరగంటసేపు నన్ను గురించి ప్రసంగించారు. పరమ శక్తిమంతమైన పదజాలంతో, మధువును మించి మత్తుగొలిపే మంచి మంచి ప్రశంసలతో మించి ఆకాశాని కెత్తేశారు.

నాపట్ల వారికి కల వాత్సల్యం గో లోకంలోని పాల కడలి నుంచి రెడీ గా ప్రవహించి వచ్చిన అమృత గంగా స్రవంతే అయిం దాక్షణం. ఆ నాడు నేను చేసిన కావ్యగానం ఈ బొమ్మ కావ్యం నుంచే!

గోపాలరెడ్డి గారి ప్రశంసా సుధా ధారా భారానికి తట్టుకోలేక కుంచించుకు పోయిన నేను ఆ విషయం వారికి లేఖా రూపంగా తెలుపుకోగా — రెండు మూడు రోజులలోనే నాకు వారు జవా బిస్తూ అన్నారు—

"On return from Madras this morning, I have seen your kind letter. It touched me deeply.

"I really felt that way. Your contribution to modern poetry is something unique. There is something new in what you say. There is a lot of lyrical element in some of your poems. That appeals to me.

"You are humble, you are mild and you don't say ill of others. These are the qualities I admire. ...."

ఇవి వారు ఆంగ్లంలో స్వదస్తూరీతో వ్రాసిన లేఖలోని వాక్యాలు. ఈ ప్రశంస బొమ్మకు చెందవలసినట్టిదే. (ఈ వాక్యాలను తెలుగులోకి అనువదించాలా అని చాలా ఆలోచించాను. అక్కరలే దనిపించింది!)

సాహిత్య శక్తి

1962 లో ఈ కావ్యాన్ని అచ్చు కిద్దా మనుకొన్నప్పుడు, డాక్టర్ అరిపిరాల విశ్వంగారు ఒక చక్కని ప్రశంసను వ్రాసి ఇచ్చారు. అది ఏమైపోయిందో —

నా పాత కాగితాల పాతరలలో ఎంత వెతికినా దొరకలేదు అ దిక్కడ ప్రత్యక్షంగా లేకపోయినా, ఆయన హృదయం నుంచి వచ్చినట్టిది కనుక – భావ రూపంలో అనుసరించి వుంటూనే వుంటుంది. డాక్టర్ విశ్వంగారు ఆధునిక సాహిత్య కీకారణ్యంలో ఆశ్రమవాసి అయిన బ్రహ్మర్షి. ఆయన కవి కనుక ఋషి. బ్రహ్మర్షి అంటే The Omni Scientist.

సృష్టి రహస్యం తెలిసి, ఆ సృష్టి సమస్తానికి తానే తండ్రి నన్న మమకారంతో, సర్వభూతాలూ తన ఆత్మ రూపాలే అన్న సమదృష్టి కలిగి. స్వపరభేదం లేకుండా విశ్వశ్రేయం కోసం నిరంతరం కృషిచేసేవాడు బ్రహ్మజ్ఞాని.

ఏదో ఒక జాతి కోసం, ఏదో ఒక మతం కోసం, ఏదో ఒక సిద్ధాంతం కోసం నినాదా లిచ్చేవాళ్లు. పోరాటాలు జరిపేవాళ్లు – వాళ్లెంత గొప్పవాళ్లైనా – వట్టి కుక్షింభరులే! పొట్టకోసం తంటాలు పడేవాళ్లే! సంఘసేవకు లైనా, శాసన సభ్యు లైనా, సచివోత్తము లైనా, సర్వశాసన నియంత అయినా – సర్వ మానవ, సర్వజీవన సమతను పాటించని వా డెవడైనా సరే – వాడు వట్టి పామరుడే!

పదవి, అధికారం, శాసకత్వం, తెలివితేటలు, సర్వవిద్యా సనాథత్వం – అన్నీ ఎందుకు? తన కిష్టమైన భోజనంతో, భోగంతో ఆరోజు గడిచేటందుకేగా?

"ఈ పూట నీ కిష్టమైన భోజనం పెడతాం. నీవు కోరిన భోగం నీ గదికి అందిస్తాం." అనండి। ఎంతటి వాడైనా మీ వంక ఆశతో చూస్తాడు. హామీ ఇవ్వండి! మీ పాదసేవ చేస్తాడు. మాంసం ఎరచూపి, ఈ మానవ సింహాలచేత ఎలాంటి గడ్డినైనా తినిపించవచ్చు. ఈ సత్యాన్ని మనం నేటి ప్రజాస్వామిక రాజకీయ సర్కస్‌లో నిత్యం చూస్తూనే వున్నాం.

ఇంతకూ – ఇక్కడ నేను చెప్పవచ్చిం దేమిటంటే–తక్కిన జీవసృష్టితో పోల్చి చూస్తే – మానవ సృష్టి అనుకొంటున్నంత ఉత్తమమైంది కా దని!

సింహానికి పంజా లాంటిదే మనిషికి మెదడు! సింహం తన పంజాతో విజాతి జంతువుల్ని వేటాడుతుంది. మనిషి తన మెదడుతో స్వజాతి జంతువుల్నే వేటాడతాడు!

ఇక్కడొక మినహాయింపు వుంది. మెదడుతో సమానంగా, ఇంకా ఎక్కువగా కూడ, హృదయం వికసించిన ఋషులు మానవులలో వున్నారు. అట్టివాళ్లు మౌనంగా ఆశీర్వదించినా — అదే పదివేల పురుష సూక్తాల పెట్టు!

బాల వాక్కులు

"ఆ రోజు కవి సమ్మేళనలో మీరు చెప్పిన రసాద్వైతం నాకు చాల నచ్చింది. నాకూ అలాంటి భావ మేదో ఉన్నా, అది ఇలా వ్యక్తం కాదు. అది అవ్యక్తం మాత్రమే

"ఈ వ్యక్తావ్యక్త భావాలతో మే మెక్కడ కవిసమ్మేళనాలు జరిగినా, అమృతం లభించినట్టు హాజరవుతూ వుంటాము కాని ఏవేవో అవ్యక్త భావ ప్రచురాలైన కళాఖండాలే తప్ప - సుస్పష్టమైన భావాలతో, ఎంతెంతో ఆలోచనల్ని రేకెత్తించే కవితలు చాల తక్కువగా మాత్రమే మాకు లభిస్తాయి. ఈ మధ్య ఆ తక్కువకూడ లేకుండా పోయాయి అట్టి స్థితిలో మీ "బొమ్మ", "మారని వాడు" కూడ మమ్మల్ని కదిలించివేశాయి........."

ఏడాదిక్రితం, పెదపులివర్రు గ్రామంలో, డాక్టర్ ఎన్. వి. కృష్ణారావుగారు ఏర్పాటుచేసిన కవిసమ్మేళనలో నేను చేసిన కావ్యగానాన్ని ప్రశంసిస్తూ కుమారి ఝాన్సీ లక్ష్మి వ్రాసిన లేఖలో ఒకభాగం ఇది అదే సభలో ఉండి, బొమ్మను మెచ్చుకొన్న అనేక మందిలో మరొక కుమారి ఉమాదేవి ఇలా వ్రాస్తున్నది:

"మే మెవరిమో గుర్తుచేసుకోవాలి కదా ముందు! పెదపులివర్రులో మీ "బొమ్మ" కవితారస వాహినిలో మునిగి మిమ్మల్ని ప్రశంసించకుండా ఉండలేక పోయామే - వారిలో ఒకరిని నేను.

"... బొమ్మలో విశ్వజనీనమైన అలౌకికానందం, ఆర్ద్రత, అర్పణ, ఆరాధన, అనురాగం ఉంది - ఆ రోజు నా హృదయంలో శాశ్వత స్థానం సంపాదించుకొంది. ఆత్మార్పణలో ఉండే ఆనందం అనుభవంలోకి రావాలే కాని, అది అనిర్వచనీయము - అనంతము. బొమ్మ ప్రచురణ కాగానే మాకు తప్పక పంపుతారని ఆశిస్తాను బొమ్మ నా దృష్టిలో సజీవ చిత్రమే అనిపిస్తుంది."

ఆదర్శ మానవత

ఉమాదేవే మరో లేఖలో "... మొన్న శశాంక గారి శ్రద్ధాంజలిలో మీ కవితా హృదయం ఆవేదన విన్నాను (రేడియో లో). వెంటనే బొమ్మ గుర్తు కొచ్చింది. పెదపులివర్రులో మీరు చదివినప్పుడు నా హృదయం నాకే తెలియని అనిర్వచనీయమైన బాధతో కదిలింది. ఎంకి పాటల్లో, కృష్ణశాస్త్రి గేయాలలో, శ్రీశ్రీ కవిత్వంలో, ఠాగూరు గీతాలలో, చలం మాటల్లో, కాళిదాసు మేఘ సందేశంలో, Shakespeare's Tragedies లో ఇదే విశ్వజనీనమైన అనుభూతి దాగుంది. ఆ అనుభూతి ఒక్కొక్కరికి ఒక్కొక్క రకం. నాకు ఆ ఉత్తమ సాహిత్యాన్ని చదివి నప్పుడు హృదయ మంతా తియ్యని బాధతో, అశాంతితో నిండిపోతుంది. ఉష్ణం ఉష్ణేన శీతలం అన్నట్టు, ఈ జిజ్ఞాస ఉత్తమ సాహిత్య సాహచర్యంతోనే ఉపశమించేది. బొమ్మ కోసం ఎంతో ఆత్రతతో ఎదురుచూచే సాధకురాల్ని నేను..."

ఇంతగా ఆరాధించే ప్రౌఢ బ్రహ్మలూ, బాల సరస్వతులూ దొరికి నప్పుడు, నిజంగా బొమ్మ దేవతే అయి కూర్చోదా !

ఈ బొమ్మ కావ్యాన్ని విని, ఎంతో మెచ్చుకొన్న మిత్రులలో శశాంక ఒకరు. ఆయన శాశ్వత శశాంకమూర్తే అయిపోయారు. ఇక్కడ ఆయనను ఉమాదేవి స్మరించడం ఎంతో ఉచితంగా వుంది.

బాధలు ఎన్నో విధాలు. అందులో మధుర బాధే కవిత.

ఈ లేఖల లోని కొన్ని వాక్యాలను నా బొమ్మ పీఠికలో వాడుకోడానికి అనుమతించవలసిందిగా కోరగా, ఉమాదేవి ఇలా వ్రాసింది :

"...బాల వాక్కే బ్రహ్మ వాక్కన్నట్టు, మీరు మా భావాలను ఆదరించారు. మీ సహృదయతకు ధన్యవాదాలు."

"బొమ్మకు ఉగాది శుభాకాంక్షలు. ఈ సంవత్సరం అది తప్పక సరస హృదయ సామ్రాజ్ఞిత్వాన్ని పొందాలి. మీ లక్ష్యాన్ని, రసాద్వైతాన్ని బొమ్మ సాధించగలదు.

'నిను తెచ్చుకోలేక
నీ బొమ్మ తెచ్చుకొని

పూజలో నెలకొల్పి
పూజారి నైనాను'

ఇది క్షుభిత హృదయాలకు, నిరాశా తప్త హృదయులకు ఉపశమనం. "పూజాద్రవ్య లేశమైనాను" అనడం — ఆత్మార్పణలోని ఆనందం, శాంతి, ఔన్నత్యం! నువ్వు నా కేమిచ్చా వనే ప్రశ్నలేదు. నేను నీ కేమివ్వగలుగుతున్నా ననే దయాంతః కరణే ఆత్మార్పణం.

"మీ అంతరంగ మథనం లోని చేదును మీరు మింగి, సమాజానికి పంచి పెట్టిన అమృతమే బొమ్మ సృష్టి. నా సాహసాన్ని మన్నించగల రనుకుంటాను.

"శరీరానికి మధువు
హృదయానికి ప్రేమ
ఆత్మకు కవిత
ఆనంద హేతువు" అన్నారు మీరు. ఈ మూడింటిలో

మొదటి దొక్కటే దొరకేది. మిగతా రెండూ మృగ్యాలే. అందుకే నేమో మానవుడు ఆ లోటును పూర్తి చేసుకోడానికి ఆత్మనూ, హృదయాన్నీ మధువుతో జో కొట్ట టానికి అలవాటు పడ్డాడు.

"ఆత్మకు నచ్చిన కవిత బొమ్మలో వుంది. బొమ్మ కళ్లతో లోకాన్ని చూస్తుంది. మనస్సులో ఆలోచింప చేస్తుంది. ఆత్మలో తిష్ఠ వేస్తుంది......"

ఉమాదేవి బాల వాక్కు బ్రహ్మ వాక్కే అయింది. లేకపోతే — ఇన్నేళ్లుగా మూల పడివున్న బొమ్మ ఇప్పు డెలా వెలుగు లోకి వచ్చింది!

కొత్తగా, యథాలాపంగా, ఒక మహా సభలో, ఏదో పది నిమిషాల కావ్య గానాన్ని మాత్రం విని, జ్ఞాపకం పెట్టుకొని, మననం చేసుకొని, ఆనందంతో తమ భావాలను అందమైన భాషలో, ఏ తత్కవికి తెలపగల శ్రోతలు ఎంత మంది వుంటారు? చాలమందే వుండవచ్చు. వారి ఆనందం కవికి అయాచితంగా లభించే అమృతం. నాకు లభించిన అట్టి అమృతాన్ని పాఠకు లందరికీ పంచిపెట్టడం నా ధర్మం కనుక — ఉమాదేవి ఈ బొమ్మకు సమర్పించిన ఈ మధుర ప్రశంసా పుష్పాలను ఈ పీఠికాప్రాంగణంలో వుంచు తున్నాను.

పోల్చడం – పోల్చుకోవడం

నన్ను ఎవరితోనూ పోల్చడం నా కిష్టం వుండదు. జీవిత విధానంలో, ఆహార విహారాలలో, అభిరుచులలో, అలవాట్లలో, శైలిలో, సాధనలో ఎవరి వ్యక్తిత్వం వారిది ఎంత ఆకారసామ్యం వున్నా - లోకంలో ఒకరిలా మరొక రుండరు కద ?

ఇద్దరు పూర్వ కవులను గురించిన ఒక పండిత చర్చలో "ఎవరి కవిత్వం గొప్పది ?" అనే ప్రశ్న వచ్చినప్పుడు - ఆ సభకు అధ్యక్షత వహించిన డాక్టర్ బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారు తగవు తీరుస్తూ, "రసాల మంచిదా, రసగుల్లా మంచిదా అంటే దేని కదే మంచిది. దేని రుచి దానిది, దేని గొప్ప దానిది. రసాస్వాదన చెయ్యక, రగడ దేనికి ?" అన్నారు.

అయినా - లోకంలో పోల్చడాలు తప్పవు. పోలికలు లేకుండా పండితులు మాట్లాడలేరు. పోల్చడాని కేమీ లేకపోతే - కనీసం —

"ఈ మన కవిగారు కోనసీమ కొబ్బరి తోటల్ని బహు రుచిగా వర్ణించారు. ఆ నాడు నన్నయ్యగారు కూడ - అక్కడి వాడే కనుక, ఆ కొబ్బరి పచ్చళ్ళ రుచిని చూడకుండా వుండి వుండడు ... " అంటూ ఏ అవధాని గారో అనకుండా వుండ లేరు !

పండితుల్నే అనడం ఎందుకు ? పోల్చడం (ఉపమ) లేకపోతే - ఏ రచయిత కవిగా చెలామణి కాగలడు ? ఏ రాజకీయపార్టీ ఎన్నికలలో అభ్యర్థులను నిలపగలదు ? ఏ కన్నె, కిన్నడు పెళ్ళి చూపులు చూసుకోగలరు ? ఏ అధికారి ఉద్యోగ నియామకాలకు ఇంటర్వ్యూలు నిర్వహించగలడు ?

నాకు వచ్చే లేఖలలో, ఒక రెండిటిలో ఈ పోలికలకు సంబంధించి కల కొన్ని వాక్యాలను ఇక్కడ ఉదాహరిస్తున్నాను—

"మీ రాగ వైశాఖి అప్పు డప్పుడు చదువుచున్నాను. ఆనందించుచున్నాను. I think it is the book of the decade. ఎన్నెన్ని భావాలు ! ఎంత నిశితమైన భాష ! 'చలం' ను మించిన భాష, భావాలు నాకు కనబడుచున్నవి. నా అభివాదములు తెలుప సంతోష మగుచున్నది ... ..." అన్నారు డాక్టర్ బెజవాడ గోపాలరెడ్డి గారు.

"రేడియోలో 'రావయ్యా ఒక సారి' అనే మీ గేయం విని ఈ లేఖ వ్రాస్తున్నాను. .... ఈ గేయం హృదయాన్ని కదిలించి మీకు జాబు వ్రాసే టట్టు చేసింది. ఈ మధ్య నేను వింటున్న మీ గేయములు సులలిత లలిత పద యుక్తములు, మృదుమధుర భావ విలసితములు...... మీరు మహాకవులు. నా కొక్క సందేహ మున్నది...... ఈ గేయాలు మీ రెప్పుడు వ్రాసినవి? నే ననుకోవడం ఇలా 47-48 సంవత్సరముల లోపు వ్రాయగలుగుతా రని. ఆ పరిణితి చెందిన హృదయం జీవితాంతం నిలిచిపోవటం ఒక వరమే. ఉమర్ ఖయ్యాం అలాంటి అదృష్టవంతుడు. మీ రిప్పు డిలా వ్రాయగల్గుతున్నారంటే - మీరు ఈశ్వరుని కంఠహారంలో ప్రేమగా అమర్చుకొన్న పూవు కాగలరు.

"ఏది ఏమైనా - మీ రొక భిన్నమార్గా న్నవలంబించారు. చలం వచన రూపంలో (మ్యూజింగ్సు, ప్రేమలేఖలు) చెప్పిన దాన్ని మీ రొక్క గేయంలో అందంగా మలిచారు ..." అంటూ వ్రాసింది కుమారి ఉమాదేవి

నా కంటె అన్ని విధాలా చాల పెద్దవారు, చాల పిన్నవారు కూడ నా రచనలను ఎంత నిశితంగా పరిశీలిస్తున్నారో - నా మీద ఎంతటి వాత్సల్యాన్నీ, ప్రేమనూ వర్షిస్తున్నారో చూపడానికే నన్ను గురించి వచ్చిన ఈ రెండు అభిప్రాయాలను ఇక్కడ ఇచ్చాను. అనంత హృదయాల నుంచి స్వేచ్ఛగా వెలువడే ఇలాంటి భావాలే ఉత్తమ శ్రేయస్కరాలు. ఇలాంటివి వందలకొలదీ వున్నై. నిజంగా నేను అదృష్టవంతుణ్ణి.

పొల్చడం నాకిష్టం లేకపోయినా, పోల్చుకోవడం నిజంగా ఆనంద రసాద్వైతానికి పరాకాష్ఠ!

అందరికీ కైమోడ్పులు

ఈ బొమ్మను నేను సృష్టించడానికి మూల భూతాలైన శక్తులు, ఉప శక్తులు ఎన్నో వున్నై. ఇది పాతికేళ్ళపాటి చరిత్ర. ఏ ఒక్కనాడో చేసి ముగించిన శిల్పం కా దిది. నాటినుంచి నేటిదాకా దీనిని తీర్చి దిద్దుతూనే వున్నాను. నా కవితా సరస్వతిని మురిపించి మెరిపించే ప్రతి అందంతోనూ దీన్ని అలంకరిస్తూనేవున్నాను. అనేకమైన రాగమధుర సౌందర్యాలు దీని ప్రతి అక్షరంలోను నిక్షిప్తం చేయబడివున్నై. రసహృదయులైన ప్రతివారూ ఈ బొమ్మలో తమరాగాత్మను దర్శించుకోగలరు. అట్టి వా రందరికీ నేను శ్రద్ధాంజలిని.

ఈ కావ్యంలో - భావానికి, కనీసం గేయానికి ఒక చిత్రం చొప్పున గీయించి, ముద్రించాలనుకొన్నాను. ఉచితంగా బొమ్మలు వేసి ఇవ్వగల ఉత్తమ చిత్ర శిల్పులు నా మిత్రులలో చాలమందే వున్నా - చవగ్గా బ్లాకు లెవరు చేసి పెడతారు? అందుకని, ఎనిమిది చిత్రాలు మాత్రం గీయించి, వాటినే పుస్తకమంతా తిప్పాను. ఈ చిత్రాలను గీసి పెట్టినవారు ప్రఖ్యాత చిత్రకారులు శ్రీ కొండపల్లి శేషగిరిరావు గారు వారు సంప్రదాయ చిత్రశిల్పంలో అద్వితీయ ప్రతిభాప్రాభవులు. వారికీ, ముఖ చిత్రం రచించిన ఉత్తమ కవులూ, ఉదాత్త చిత్ర శిల్పులూ అయిన శ్రీ బలరామాచారి గారికీ వినమిత శిరస్కుణ్ణి

దీని రచనలో, ప్రతి రచనలో, ముద్రణలో అనేక విధాల తోడ్పడిన అనేకమంది మిత్రులకు, ముఖ్యంగా శివ సత్య, శ్యామ సుందర్, మాచిరాజు, మిత్తల్ మున్నగు వారికీ— ఉభయ జన సాహితీ బ్రహ్మలైన శ్రీ చర్ల గణపతిశాస్త్రి, శ్రీలింగం మాల కొండయ్య గార్లకూ అమిత కృతజ్ఞుణ్ణి.

నేను చేసే ప్రతి రచననూ సిరా ఇరక ముందే వేడి వేడిగా చదివేస్తూ, వాటిపై తన అభిప్రాయాల్ని వాడి వాడిగా చెప్పేస్తూ, మళ్లీ మళ్లీ ఆలోచింపజేస్తూ— రచనలోని ప్రతి మాటనూ, ప్రతి అక్షరాన్నీ కూడ పరిశోధించి, అందులో నుంచి నాకే ఆశ్చర్యం కలిగించే అనేక నిగూఢార్థాల్ని (పెడర్థాల్ని కూడ) తీసి నా ముందు వడ్డించి మింగిస్తూ, కమనీయమైన వాటిని కంఠగతం చేసుకొంటూ, కమ్మగా పాడుకొంటూ— అచ్చుకో, ఆకాశవాణికో ఇవ్వాలనుకొన్నప్పుడెల్లా శుద్ధ ప్రతులు తీసి పెడుతూ - నా సాహితీ వ్యవసాయంలో అక్షరాలా అనుక్షణ సౌహిత్యం వహిస్తున్న మా హైమవతికి కూడ ఈ సందర్భంలో Thanks చెప్పకుండా ఉండలేక పోతున్నాను.

జీవితం దుఃఖమయమా?

మొన్న నేను ఈ పీఠిక ముగించుకొంటూ వుండగా శ్రీ బాపురెడ్డి మా ఇంటికి వచ్చి, పుస్తకాల గదిలో ఏవేవో పుస్తకాలతో మంతనాలు సలుపుతూ, ఉన్నట్టుండి, "ఓహో, ఈ పరమయోగుల సిద్ధాంతాన్ని మీరు కాదనడం బాగుందే" అన్నాడు నాకు వినిపించేలా.

నాకు అర్థం కాలేదు!

ఎవరి ఏ సిద్ధాంతాన్ని నేను ఎప్పుడు ఎక్కడ కాదన్నాను?

ఆయన తన చేతిలోని Yoga in daily life అనే పుస్తకాన్ని చూపాడు. అందులో మొదటి పేజీలోని మొదటి వాక్యాలు ఇవి : "Is human life on earth a matter, fundamentally, of misery and sorrow? This is a problem which seems to have engaged the minds of the Indian thinkers since ancient times The answer to this question, as most of them appear to believe, is in the affirmative.

ఈ వాక్యాల క్రింద గీత లుంచి, మార్జినులో "No" అని వ్రాసివున్నాను నేను అది ఎప్పటిదో పాత పుస్తకం. అది బాపురెడ్డి చేత పడటం, ఆ వాక్యాలూ, నా వ్యాఖ్యా ఆయన కంటపడడం కేవలం కాకతాళీయం. ఈ పీఠికకు ఇది నాకు అతికినట్టు ఉపయోగపడింది! ఇదీ కాకతాళీయమే నేమో!

"దుఃఖమయము జీవిత మని
దుర్బోధలు చేసి రటే!

అనే గేయం ఒకటి నా "రాఖీ" ల గేయ సంపుటిలో వుంది. మానవ జీవితం సహజంగా దుఃఖమయమూ, యాతనా భూయిష్ఠమూనా? "అవును" అని చెప్పి అజ్ఞానులూ, అప్రతిభులూ అయిన జనసమూహాన్ని తమ వలలో వేసుకొన్నారు- ఇందులో లాభసాటి బేరాన్ని గుర్తించిన తెలివి కలవాళ్లు! ఈ తెలివి కలవాళ్లే మతగురువులు, భూతవైద్యులు, ప్రవక్తలు, బాబాలు, పీఠాధిపతులు వగైరా!

నిజంగా మానవ జీవితం దుఃఖమయమూ, యాతనా మయమూ, పాప మయమూ అయితే - ప్రతి ఒక్కడూ చావంటే భయపడతాడేం? సంతోషంతో చచ్చిపోడేం? తొంబై నిండిన తొక్కు వేదాంతి కూడ జబ్బుచేస్తే మందు తాగు తాడేం? మతబోధకుడు కూడ పదేపదే పిల్లల్ని కంటూ, తాను పాప మంటున్న దానికే పాలుపోసి పెంచుతాడేం?

ఒక్క మానవుడే కాదు - పుట్టిన ఏ జీవీ చావును కోరుకోదు కారణం? చావు తర్వాత ఏముందో తెలియదు. స్వర్గం, నరకం, దైవసాన్నిధ్యం, మోక్షం వంటి వన్నీ వట్టి ఊహలు. బ్రతికివున్నవాళ్ల చేస్తున్న ఊహలు! చచ్చిపోయిన వాళ్ళ స్వానుభవాలు కావు!

జీవితం ఒక యాతనా కాదు, దుఃఖమూ కాదు, పాపమూ కాదు. అదొక నైజస్థితి! సుఖదుఃఖాలు వగైరా అన్నీ తత్ జీవన గమనంలోని ఆటు పోటులే! ముందుకు సాగిపోవడం జీవిత ధర్మం. ఎవరెన్ని చెప్పినా, ఎవరెన్ని చేసినా అది సాగిపోతూనే వుంది. ఆ చెప్పేవాళ్లూ, చేసేవాళ్లూ - వాళ్లు ఎంత తెలివైన పండితులైనా, ఎంత బలమైన నియంతలైనా - కూడ ప్రధాన ప్రవాహంలో అలలే. స్వతంత్రులు కారు.

వెలుగు చీకట్లు కలిసి బ్రతకడం పూర్ణ జీవితం. వెలుగు చరం. చీకటి స్థిరం. చీకటి నిర్గుణం. వెలుగుకు అనేక గుణాలు, అనేక రంగులు, అనేక అవస్థలు. అందుకే - చీకటి నుంచి పుట్టి చీకటిలో లయించి పోయేదే అయినా, వెలుగు అంటే అంత మోజు!

శృంగార స్పర్శ

"మీ రన్నట్టు, శృంగారం పాలు ఏమాత్రమైనా కలిస్తేనే తప్ప, రచనకు రుచి రానట్టుంది" అన్నాడు బాపురెడ్డి, నాకు తన కొత్త కవితను ఒకదాన్ని వినిపిస్తూ.

శృంగారమే రసం, రసవంత మయి నట్టిదే కవిత్వం. ఇది కదా నా సిద్ధాంతం!

రాజకీయ, సాంఘిక విమర్శలు, నీతులు, ఉద్బోధలు ఏ రచనలకైనా వస్తువులు కావచ్చు. అట్టి రచనల లక్ష్యం రాజకీయ, సాంఘిక ప్రయోజనాలే.

రెచ్చగొట్టే రచన ఎంత గొప్పదైనా, అది రాజకీయ ఉపన్యాసమే కాగలదు ఉపన్యాసం పద్యంలోను, గేయంలోను కూడ వుండవచ్చు. అది కవిత మాత్రం కాజాలదు. మన ప్రాచీన శాస్త్రాలన్నీ శ్లోకాలలోనే వున్నై. కాని వాటిని మనం కావ్యా లనడం లేదు. శాస్త్ర, దేశ, జీవిత, ఉద్యమ చరిత్రలు పద్యాలలో వ్రాసినంత మాత్రం చేత - అది కవిత్వం కాజాలదు.

కవిత్వలక్షణం రెచ్చగొట్టడం కాదు, ఊరడించడం. కవిత యుద్ధరంగం కాదు, ఉద్యానవనం. వైరరిజం కాదు, బాలయోగిత!

దంత నఖ క్షతాదుల వల్ల రక్తధారలు ప్రవహించినా, అది రసమే. కత్తుల, తుపాకీ గుండ్లవల్ల ఒక్క నెత్తురుబొట్టూ రాలకపోయినా, అదిరాజకీయమే.

"ఇది భీమన్న ఆధునిక రససిద్ధాంతం" అన్నాడు బాపురెడ్డి. "భీమన్న క్షత రక్త సిద్ధాంతం" అన్నాడు మళ్లీ!

రసంగా మారే గుణం గల ఆహారం తీసుకొంటేనే అది జీర్ణ మవుతుంది. కత్తులూ, సీసపు గుళ్లూ మింగితే ఏమవుద్ది? శరీర పోషణలో కాల్షియం లోపిస్తే, సున్నం ముద్దలు మింగుతామా?

ఆహారం — ఆనందం

రసం ఎంత ఎక్కువగా వుంటే జీవం అంత పుష్కలంగా వుంటుంది. జీవ పౌష్కల్యమే సౌందర్యం. యౌవనం లో వున్న సౌందర్యం ఆ ముందూ, ఆ వెనకా లేక పోవడానికి అదే కారణం.

మనిషికి అనేక సమస్య లున్నై. ఒక్క మనిషికే కాదు, ప్రతి జీవికీ వున్నై. అందులో అతి ప్రధానమైన సమస్య తిండి సంపాదన. జీవ సంఖ్య పెరిగే కొలదీ, తిండి దొరికే అవకాశం తగ్గి పోతూ, దాని సంపాదనలో పోటీ ఏర్పడుతూ వుంది. పోటీలో బలం కల వాడు ఎక్కువ సంపాదించు కోవడం సహజం. సంపాదించు కొన్న ఆహారం అన్యా క్రాంతం కాకుండా అనేక ఉపాయా లను అవలంబించడమూ సహజమే. అట్టి సహజ ప్రవృత్తి నుంచి మానవుణ్ని మార్చడం అంత సులభ మేమీ కాదు.

నీతులు, ధర్మ బోధలు, పాప పుణ్య భయాలు. సామ దాన భేదోపా యాలు అన్నీ విఫలమై పోయిన తర్వాతనే చివరకు దండోపాయం స్వీకరించ బడింది. దండోపాయం క్రింద మళ్లీ బలవంతుడే రాజు! సైన్యాలు, యుద్ధాలు, తిరుగు బాట్లు. కుట్రలు, విప్లవాలు! ఎందులో అయినా, గెల్చేది బలవంతుడే. గెలిచిన వాడి ముఠా వాళ్ల కే ప్రత్యేక సౌకర్యాలూ, సౌఖ్యాలూ! అది మానవ ప్రవృత్తి.

అందుకే— మానవ ప్రవృత్తిని మార్చా లంటే, అతడి లోని రసాస్వా దన శక్తిని పెంచాలి. సౌందర్యోపాసకుణ్ని చెయ్యాలి. లలిత కళ లే అందుకు మంచి సాధనాలు. కవిత్వం కాంతా సమ్మితంగా వుండాలని మన పెద్ద లందుకే అన్నారు.

రాజులు, రాణులు, చతుర్విధ నాయకులు, నవరసాలు, అష్టాదశ వర్ణనలు వగైరా లన్నీ ఆ యా దేశ కాల ప్రజల జీవిత విధానాల కనుగుణంగా ఎంచుకోబడి నట్టివి. ఈ నాడు మనం వాటిలో పనికి వచ్చే వాటిని అట్టే పెట్టుకో వచ్చు. అక్కర లేని వాటిని వదిలెయ్య వచ్చు. కొత్త వాటిని సేకరించ వచ్చు. సృష్టించ వచ్చు. కాని—మానవుడు కోరేది ఆ నాడూ, ఈ నాడూ, ఏ నాడూ కూడ రాగమూ, భోగమూ అనే సత్యాన్ని మాత్రం విస్మరించ గూడదు.

ఈ రాగ భోగాలకు ప్రాతిపదిక తిండి కాదా అంటే— అవును! అది ప్రతి జీవ జంతువుకూ ప్రాతిపదికే! మానవుడి వద్దకు వచ్చే టప్పటికి— ఈ రాగ భోగాల కోసం - ముఖ్యంగా రాగం కోసం - తిండిని కూడ, భోగాన్ని కూడ త్యాగం చేసెయ్య గలడు! ఈ పరమ సత్యం ఆ నాటి రామాయణ భారత చరిత్రల లోనే కాదు - ఈ నాడు కులాంతర ప్రేమాను రాగాలు నిరోధించ బడినప్పు డెల్లా జరుగుతున్న యుగళ ఆత్మ హత్యల చరిత్రలలో కూడ చెంప చరిచి సాక్షాత్క రిస్తున్నది!

గుత్త పెత్తనాలు

కుల మేమిటో, మత మేమిటో, ఆర్థికస్థాయి ఏమిటో, పెళ్లయిందో లేదో, తన ఆత్మార్పణ అంగీకార మో కాదో - ఇన్ని ఆలోచనలు, వితర్కాలు ప్రేమించే హృదయంలో పుట్టవు. ప్రేమించిన తర్వాత వీటితో అవసరం లేదు. సమాజం కల్పిస్తున్న సమస్య లివి.

కుల, మత, వర్గ, జాతి తేడాలు లేని సమానత్వాన్ని సాధించడం, సర్వ మానవులకూ ఆహారాది ప్రాథమిక అవసరాలను అందించడం - ఈ రెండు బాధ్యతలూ రాజకీయ రంగానికి చెంది నట్టివి. దుర్మార్గాన్నీ, స్వార్థాన్నీ అదుపులో వుంచే బాధ్యత కూడ రాజకీయ రంగానిదే. ధన ధాన్య వస్తు వాహనాలపై బలవంతులు గుత్తాధికారం సాధించు కొన్నట్టే — మత నైతిక, దైవ, దేవాలయాలపై తెలివిమంతులు గుత్తాధికారం సాధించు కొన్నారు. మొదటి తరహా వారి భౌతిక దోపిడీకీ, రెండవ తరహా వారి ఆధ్యాత్మిక దోపిడీకీ గురి అవుతున్న వాళ్లంతా అమాయకు లైన ప్రజలే. ప్రజల భౌతిక, ఆత్మిక వికాసానికి, పురోభి వృద్ధికి ధన స్వాము లెంతటి శత్రువులో మత స్వాములు కూడ అంతటి శత్రువులే. వీటన్నిటినీ సరిదిద్దు కోవలసిన బాధ్యత కూడ రాజకీయ రంగానిదే.

మానవ జీవితాన్ని నడిపించే శక్తులు రెండు. ఒకటి సంఘ పరమైన రాజకీయం. రెండోది హృదయ గతమైన రాగం. భౌతికమైన కష్ట సుఖాలకూ, ఐశ్వర్య దారిద్ర్యాలకూ రాజకీయం హేతు వైతే- ఆనందానికి ఏకైక నిలయం రాగం. రాగ మధురం శృంగారం కనుక, శృంగార రస స్పృష్టం కాని కవిత ఆనందాన్ని ఇవ్వ జాలదు.

సుకృతాలు—వికృతాలు

మనం గోళ్ళను, వెంట్రుకలను కత్తిరించి పారేసినా శరీరానికి బాధ కలగదు. అవి మృతపదార్థాలు. అలానే - శరీర మంతా మృతపదార్థ మైనప్పుడు, దానిని త్రోసిపారేస్తుంది ఆత్మ. కత్తిరించి పారేసిన గోరు ఏమైపోయిందో శరీరం పట్టించుకోనట్టే, మృతిచెందిన శరీరం ఏమైపోయిందో ఆత్మ పట్టించుకోదు.

అయితే - ఈ ఆత్మ అనేది ఏమిటి? జననానికి ముందూ, మరణానికి వెనకా దాని స్థితి ఏమిటి? ఎవరికీ తెలియదు. అందరివీ ఊహలు!

వెలగడానికి ముందూ, ఆరిపోయిన తర్వాతా వెలుగు స్థితి ఏమిటి? అదే ఆత్మస్థితి! సముద్రంలో వర్షబిందువులాగే ఆనందంలో లయమైపోతుంది. ఈ సత్యాన్ని తెలియ చెప్పడానికీ, తెలుసుకోడానికీ మతాలు, దేవుళ్లూ, గురువులూ, పాదపూజలూ అక్కరలేదు అవ్యాజమైన అనురాగం చాలు. ఇది నా సిద్ధాంతం. దీనినే రసాద్వైతం అన్నాను.

వివాహాపేక్షగల ప్రేమలూ, లాభదృష్టిగల స్నేహాలూ ఒకే తరహాకు చెందినట్టివి. వాటిలో రక్షణ, గౌరవం, సుఖజీవితం, అభివృద్ధి మొదలైన స్వార్థాలు అంతర్గతమై వుంటాయి. అట్టి స్వార్థాలతో నిమిత్తం లేకుండా - కేవల రాగ బద్ధాలైన వివాహాలు అదృష్టవంతులవి. అయితే - ఎంత రాగబద్ధ వివాహాలైనా, ఆ తర్వాత కాల గమనంలో, అసూయా ద్వేష దుఃఖాదులకు బలైపోయే ప్రమాదం వుంది. వైవాహిక, శారీరక, ప్రయోజనాత్మక సంబంధా లేవీ లేని ప్రేమకు అట్టి ప్రమాదంలేదు అది అక్షరం. స్థిరం.

నిన్ను ఎవరు ప్రేమించినా, ప్రేమించకపోయినా - నీవు మాత్రం ప్రేమించగలిగితే, అదే ఆనంద బ్రహ్మ.

మనిషిని ప్రేమించలేని వాళ్లు, ప్రేమించడానికి భయపడేవాళ్లు, ప్రేమించడం నిషేధించబడిన వాళ్లు - ప్రేమించే ప్రవృత్తి చావక - దేవుణ్ని ప్రేమిస్తారు. మధుర భక్తి పేరుతో కృష్ణుణ్ని ప్రేమిస్తారు. రాధా కృష్ణ ప్రేమకు ఈ నా డింత ప్రచారం రావడానికి కారణం మానవ ప్రేమ వైఫల్యమే! ఈ నాడు జీవితం నిండా రాజకీయాలే. వ్యాపారాలే బ్రతుకు తెరువు పద్ధతుల అన్వేషణలే. అవ్యాజ ప్రేమకు తావు తక్కువై పోతున్నది.

ఎన్ని ఇబ్బందులకైనా నిలబడి, స్థిరమైన హృదయంతో ప్రేమించగల ఆత్మలే ప్రకృతిలోని సుకృతాలు - పువ్వులు, పరిమళాలు, పండ్లు, తేనెలు, రుచులు, రంగులు! తద్విరుద్ధాలే వికృతాలు - ముళ్లు, మురికి, చీడలు, పీడలు, దుర్వాసనలు, దుఃఖాలు! ఈ వైరగుణానుభూతుల సంపుటీకృత సముద్భూత వీచీ కల్లోలినే ఈ మంచిచెడ్డల ప్రకృతి!

నా సమస్తం సరస్వతే

ఇలా నేనెంతో వ్రాశాను, వ్రాస్తున్నాను, వ్రాస్తాను. నా యావజ్జీవితమూ, జీవితకృషీ. సమస్తమూ ఆ శివశక్తే.

శివ, శక్తి అనే పదాలు పాతవే అయినా - వాటి అర్థం నాకు అరుణోదయంలా, నిత్యనూతనంగా కనిపిస్తుంది. అది ఏ మతానికీ, వర్గానికీ, దేశానికీ చెందింది కాదు. అదొక నిత్య నిరంతర సత్యధార.

శివుడంటే నా అనుభవంలో శుద్ధ శూన్యం. శూన్యం నుంచి ఏదీ పుట్టదనేది నిజం కాదు శక్తి పుడుతుంది శూన్య శక్తే శివ శక్తి.

నవ విద్రుమాభ, శరదిందు శుభ్ర, తమాల నీల అయి-సృష్టి స్థితి లయాలను పాలిస్తున్న ఆ శక్తే నా సరస్వతి.

కష్టసుఖాలు జీవిత నాట్యానికి బొమ్మ బొరుసులు. వెలుగు నీడలు. అభేద్యాలు అందులో ఏది ఏక్షణంలో నన్ను వరించి వచ్చినా - దాన్ని సరస్వతీ వరప్రసాదంగానే స్వీకరిస్తూ వుంటాను నేను.

ఇదంతా ఏదో వేదాంతం అనుకోవద్దు. పచ్చి జీవిత సత్యం.

ఏ జీవితానికైనా వేదాంతం వ్రేళ్లే. అయినా - ఆనంద రసప్రదాయకమైన పుష్పఫలాలకే ప్రాధాన్యం ఇవ్వాలి కవి. వ్రేళ్లను ఉపేక్షించకూడదు కూడ. అందుకే - కవి ఋషి

నాపట్ల సరస్వతి ఎక్కువ దయాళువు, ఎక్కువ ప్రేమమయి. నా కష్ట సుఖాలు, కలిమి లేములు, రాగ ద్వేషాలు, గౌరవ తిరస్కారాలు అన్నీ ఆమే, ఆమెవే!

మొన్న ఈ మధ్య, బెంగుళూరులో అఖిల భారత తెలుగు రచయితల మహాసభలు జరిగినప్పుడు - కన్నడ సాహిత్య పరిషత్తు వారు నా కొక సన్మానం చేసి, అనేక కానుకలతోపాటు చందన సరస్వతిని బహూకరించారు.

ఆ బొమ్మను చూస్తూ, ఆనందంతో —

ఓ వాసంతిక నంచు, నీ విరహ భా
వోత్తప్త నంచున్, భవ
జ్జీవో జ్జీవన నంచు, నీ కమృత మి
చ్చే చాంద్రి నంచున్, త్వదో
జో విశ్వేశ్వరి నంచు, వచ్చి - ఎ వెవో
శోభల్ వరించున్ ననున్!
నావౌ ఈ సిరు లెల్ల నీవె కదటే
నా తల్లి! వా గీశ్వరీ!

అని పాడుకొంటూ, ఆ వాగీశ్వరిలో సమస్త సృష్టికీ మూల మాత అయిన యోగ దేవినే దర్శించి—

నావౌ ఈ సిరులెల్ల నీవె కదటే
నా తల్లి యోగేశ్వరీ!

అంటూ తన్మయమైపోయాను.

నిజానికి-ఈ సమస్తమూ, మానవ మేధా శక్తికి తెలియగలిగిన సమస్త విజ్ఞానమూ కూడ, ఈ కుండలినీ జీవ దేవి విశ్వరూప విన్యాసమే కదా!

నిను తెచ్చుకోలేక
నీ బొమ్మ తెచ్చుకొని

ఆరాధించే మనోమోహన రాగ మాధుర్యం ఇదే.

ఈ ప్రకృతి శక్తుల, సౌందర్యాల ఆరాధనకూ, మతభక్తి విశ్వాసాలకూ సంబంధం లేదు ప్రకృతి శక్తుల ఆరాధన శారీరక మానసిక ప్రాభవాన్ని

వికసింపజేస్తుంది. మతభక్తి విశ్వాసాలు అట్టిదాన్ని మొద్దుబార్చి, ఆర్పి వేస్తాయి.

ప్రకృతి, మతం - ఇవి పరస్పర విరుద్ధాలు. "ప్రకృతిని ఆరాధించు, మతాన్ని నిర్మూలించు" అని నేను ప్రబోధిస్తున్న దందుకే

ఆరాధించడం అంటే అధీనం చేసుకొని అనుభవించడం.

సారస్వతమూర్తి

ఈ కావ్యాన్ని అంకితం తీసుకొంటున్న శ్రీ బాపురెడ్డి సాక్షాత్తు సరస్వతీ మండల వాసి. మొత్తం భారతదేశంలో సరస్వతీ క్షేత్రాలు రెండే వున్నై ఒకటి కాశ్మీరు దేశంలో, రెండోది మన తెలుగు దేశంలో.

తెలంగాణంవైపున గోదావరి తీరంలో, వాసర క్షేత్రంలో వుంది ఈ సరస్వతి. బహుశా- బమ్మెర పోత రాజు "క్షోణితలమ్మునన్ నుదురు సోకగ మ్రొక్కి నుతిం"చిన సైకతశ్రోణి వాణి, శారద చంద్ర చంద్రికా చారు మూర్తి భారతి, బ్రాహ్మి ఈమే కావచ్చు. బాపురెడ్డి స్వగ్రామం కరీంనగరం జిల్లాలో, సిరిసిల్ల తాలూకాలోని సిరికొండ. సుప్రసిద్ధ రాజరాజేశ్వర క్షేత్రమైన వేములవాడకు 10 కిలోమీటర్ల లోపలే వున్నదిది. తండ్రి కృష్ణారెడ్డి. తల్లి శామలక్ష్మి. అన్న జగ్గారెడ్డి. అక్కలు వెంకటమ్మ, ఆండాళమ్మ. చెల్లెండ్రు వజ్రాబాయి, అమృతాబాయి.

తల్లిదండ్రుల, అన్నవదినెల, అక్కచెల్లెండ్ర ఆబాల్యప్రేమ వాత్సల్య సమనురాగ రంజిత కౌముదీమూర్తిగా ప్రవర్ధమానుడైన అట్టి ఏ యువకుడు సార్వజనిక ప్రేమతో విశ్వశ్రేయో వేదీ, విశాల మానవతా వాదీ కాకుండా వుండ గలడు ?

ఒక పేద రైతు బిడ్డగా పుట్టి, విద్యాసౌకర్యాలు లేని ఆ రోజుల్లో ఎంతో కష్టపడి చదువుకొని, అటు సహజ కవితాకల్యాణ సిద్ధుడూ, ఇటు సమున్నతాధి కార పదవీ నిర్వహణ ప్రసిద్ధుడూ అయి - దేశంలోని వివిధ రాష్ట్రాలూ, లోకంలోని వివిధ దేశాలూ పర్యటించి - తన అనుభవాలను, అనుభూతులను పరిపాలనా కార్యనిర్వహణ ద్వారానూ, సృజనాత్మక రచనల ద్వారానూ దక్షతతో ప్రజల కందజేస్తున్న ఈ సారస్వతమూర్తి ఈ కావ్య కృతి భర్త కావడం నా

అదృష్టం. ఆయనకు మరొకసారి నా హృదయపూర్వక ధన్యవాదాలు సమర్పించు కొంటున్నాను.

కవితను చదవాలా? పాడాలా?

"కవితను చదవాలి గాని, పాడడ మేమిటి!" అనే వాళ్లున్నారు. తెలుగు విషయంలో ఈ వాదన సరైంది కాదు. కవిత వచనంలో వున్నప్పుడు చదవడం తప్పదు. కాని, అది గేయంలోనో, పద్యంలోనో వున్నప్పుడు పాడడమే మంచిది. అయితే శ్రోతలకు అర్థమయే టట్టు (అర్థం చెపుతూ కూడ) రాగ యుక్తంగా అనాలి. అప్పు డట్టి కవితకు తావి అబ్బి గుబాళిస్తుంది.

తెలుగులో పద్యం ఒక ప్రత్యేక ప్రక్రియ. పద్యాన్ని అర్థవంతంగా పాడడం ఒక కళ. ఈ కళాప్రక్రియ ప్రస్తుతం క్షీణదశలో వుంది దీని సముద్ధరణ కోసం ఒక "పద్యకళాశాల"ను నెలకొల్పాలని నాకెంత కాలంగానో వుంది. "మీ అధ్యక్షతలో ఒక కవితా కళాశాలను నెలకొల్పుదాం" అని పూజ్యులు శ్రీ M. R. అప్పారావు గారు నాతో అంటూవుంటారు. అది నెరవేరే దెప్పటికో.

మొన్న అనంతపురంలో నేను ఈ బొమ్మనుంచే పాడాను. యువహృద యాల హర్షామోదాలలో మునిగి తేలాను.

"మీ బొమ్మలో ఆధ్యాత్మిక శోభ వుంది" అన్నాడొక చక్కని కుర్రవాడు ముందుకు వచ్చి. "ఏం చదువుతున్నావు?" అన్నాను. "M. A. ద్వితీయ" అన్నాడు. ఆశ్చర్యపడి, ఆనందపడ్డాను! ఆయన శ్రీ పి. చంద్రశేఖరరెడ్డి. అలాంటివాడే మరో యువకుడు శ్రీ బి. నారాయణస్వామి. వీ రందరూ రాగవైశాఖి కావ్య రసాస్వాదన తత్పరు లట!

ఒకసారి కాకినాడలో కలెక్టరు మాల కొండయ్య గారు ముఖ్య అతిథిగా, మిత్రులు శ్రీ వాడ్రేవు నారాయణమూర్తి గారు ఏర్పాటు చేసిన "సాహితీ రాత్రి" ఉత్సవంలో నేను కూడ పాల్గొనడం జరిగింది. అందులో నేను పాడిన కవిత ఈ బొమ్మ నుంచే. అప్పుడు ఆనంద పరవశులై, నాపై ప్రశంసల వర్షం కురిపించిన అనేక మందిలో శ్రీ J. M. గిర్‌గ్లానీ గారు ఒకరు.

వీ రందరూ నా పట్ల అనురాగ పూర్ణులు.

పునరుజ్జీవం

"ఏ పరంజ్యోతినో వెల్గి, ఈ ప్రపంచ
విధులు నెరవేర్చుచున్న దివ్వెలము మనము,
దీపికా! నిన్ను నన్నొక్క వాపి ముంచు
అంధకారముపై దండయాత్ర మనది!"

ఇది 20 సంవత్సరాల క్రితం ప్రకటించబడ్డ నా "దీప సభ" కావ్యంలోని ప్రారంభ పద్యం. ఆ కావ్యం మొత్తం మానవుని అజ్ఞానాంధకారంపై నా కవితా మాహేశ్వరి జరిపిన దండయాత్రే!

దీప సభ కావ్యం వెలువడిన దాది పరోక్షంగాను, ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణ నాటి నుంచి ప్రత్యక్షంగాను నా కవితలను మెచ్చుకొంటూ, నన్ను సర్వదా ఆశీర్వదిస్తూ, నాకు అండదండలుగా నిలిచివున్న వారిలో ఇద్దరు ప్రముఖులు – శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజరావు గారు, ఆచార్య దివాకర్ల వెంకటావధాని గారు ఈ ఇద్దరి అధ్యక్షతలోను కూడ నేను ఎన్నోసార్లు బొమ్మలోని గేయాలను పాడివున్నాను. పెదపులివర్రులో బొమ్మ కావ్య గానాన్ని మెచ్చిన వారిలో డాక్టర్ సి. నారాయణరెడ్డి గారు కూడ ఒకరు. వీ రందరికీ నా నమోవాకాలు.

నేను కొన్ని సంవత్సరాలుగా పనీ పాటూ లేకుండా భాగ్యనగరం వీధుల్లో తిరుగుతుంటే – కనీసం తెలుగు భాషారంగంలో అయినా ఇతని అనుభవాన్ని ఉపయోగించుకొందాం అన్న ఆలోచనే రాజ్య రథసారథులకు కలగలేదు.

సాహితీ సృష్టి నా జీవ ధర్మం కనుక, నిత్యసారస్వత యోగంలో మునిగిపోయి వుండి, నేను కూడ ఏదీ పట్టించుకోలేదు.

నాటికి నేడు – ఎనిమిది నిండు సంవత్సరాల తర్వాత – అభ్యుదయ ధర్మ జ్యోతి ర్మనస్కులైన విద్యామంత్రి మాన్య శ్రీ M. V. కృష్ణారావు గారు అవ్యాజశ్రేయోభికాంక్షతో, నాకు తెలియకుండానే తెలుగు అకాడమీతో సంబంధం కల్పించి, నన్ను మళ్ళీ లౌకికంగా పునరుజ్జీవింపజేశారు. ఈ బొమ్మ అచ్చులో వుండగా జరిగిన అద్భుత సంఘటన ఇది. అందుకే, ఈ సందర్భంలో వారికి నా మనఃపూర్వక కృతజ్ఞతాంజలి ఘటిస్తున్నాను.

నా కవితా కృషిలో అనేక విధాల ప్రోత్సహిస్తున్న మరి కొందరి

మిత్రులకు— ముఖ్యంగా డా. కొలకలూరి ఈనక్, శ్రీ పి. చెల్లారావు, ఈలపాట రఘురామయ్య, శ్రీ సాక పేములు I. A. S., శ్రీ D. రామకృష్ణయ్య I. A. S., శ్రీ సి. పావనమూర్తి M. A., శ్రీ బి. రామమోహనరావు, B E., M S.E. (London)., శ్రీ M. N. ఋషి, డా. G. ఆంజనేయులు M. D., శ్రీ N. V. S. ప్రసాదరావు(ఆకాశవాణి) శ్రీ పాలగుమ్మి విశ్వనాధం(ఆకాశవాణి) డా. కొత్తపల్లి వీరభద్రరావు, శ్రీ V. నారాయణరావు I. A. S, శ్రీ M. L. నరసింహరావు మున్నగు వారికి నేను సర్వదా నత శిరస్కుణ్ని.

ఈ కావ్య ముద్రణకు వాడిన కాగితం కన్సెషను రేటుకు ఇండియా గవర్నమెంటువారు లభింపజేసినట్టిది. కాగితం కనపడని, కనపడినా నాలాంటి స్తబ్ధుడికి అందుబాటులో లేని ఈ రోజుల్లో ఇట్టి సదుపాయం కల్పించిన ప్రభుత్వం వారికి ఎంతో కృతజ్ఞుణ్ని.

ఇదీ బొమ్మ చరిత్ర. ప్రచురణ కాక పూర్వపు చరిత్ర. ఇప్పుడు దీన్ని సహృదయుల చేతుల్లో పెడుతున్నాను. ఆదరంతో స్వీకరించ వలసిందిగా అర్థిస్తున్నాను.

బోయి భీమన్న

బొమ్మ

పూజల్లో

నిను తెచ్చుకో లేక

నీ బొమ్మ తెచ్చుకొని,

పూజలో నెలకొల్పి

పూజారి నైనాను!

కనిపించునా నాదుష్వేదన?

నీకు

వినిపించునా నా నివేదన?

2

మరు మల్లె పూలతో
మందార మధువుతో
దేవివౌ నీ చుట్టు
దేవాలయము నైతి ।

కళకు గజ్జెలు కట్టితి ।
కవి తేందు
కళను సిగలో ముడిచితి ।

3

ఎదుట బొమ్మవు నీవు
ఎడద కొమ్మవు నీవు
కొమ్మ కొమ్మను విరియు
కోకి లారవ మీవు ।

చైత్ర లీలా సమైంద్రి ।
బొమ్మ
శార దానంద చాంద్రి ।

4

రమ్యాక్ష రాంతఃపు
రాలు నీ చరణాలు ,
ఎచట సోకిన అచటె
ఇందూదయాలు !

శోభా నిలయ పూర్ణసుందరి !
బొమ్మ
సుందర శివానంద లహరి !

5

విత్తనమ్మున మొక్క
మొక్కలో విత్తనము ,
ఈ రెంటికిని నడుమ
ఎంత జీవన గాథ !

ప్రతి జీవలతయు నీదు గుడి !
పర
బ్రహ్మయే విత్తనాల మడి !

6

మొక్క నాటిన నాడె
మొగ్గ తొడుగునె తీగ !
నా కోర్కె తీగ ఏ
నాటిదో , వాటిదో !

పరిఫుల్లముగ పూచి నిన్ను
నే డేని
పరిపూర్ణు చేయదా నన్ను !

పద బంధ వర్గాలు
పరతత్వ దుర్గాలు
గాలించి , సాహితీ
కళలోన నిను గాంచి

వలచి మొక్కితి నీ పదాలకు ,
నిన్ను
పిలుచుకొంటిని నా వనాలకు !

8

ఏ ముఖము చూచినా
నీ ముఖము వలె నుండు ,
ఏ కంఠమును విన్న
నీ కంఠ మట్లుండు —
నీ అందములె పూచెను !
జగ మెల్ల
నీ కద్దమై నిల్చెను !

9

వేలాది వదనాల
వెర్రి చూపులు చూచి ,
వెక్కిరింతలు పొంది
వెదకి నిను కనుగొంటి !
అపరోక్ష సాక్షాత్కృతి !
నీవె
అదయ వైతే , ఏమిటి గతి ?

10

చీక టునగా నేమి ?
క్షితి నీడయే కాదె ?
నీడ వెలుపల ద్యుమణి
నిత్య మగుపించదే ?

ఏచు నేలనో ఇంత గ్లాని !
నా వెనుక
ఎంత వెలుగున్నదో గాని !

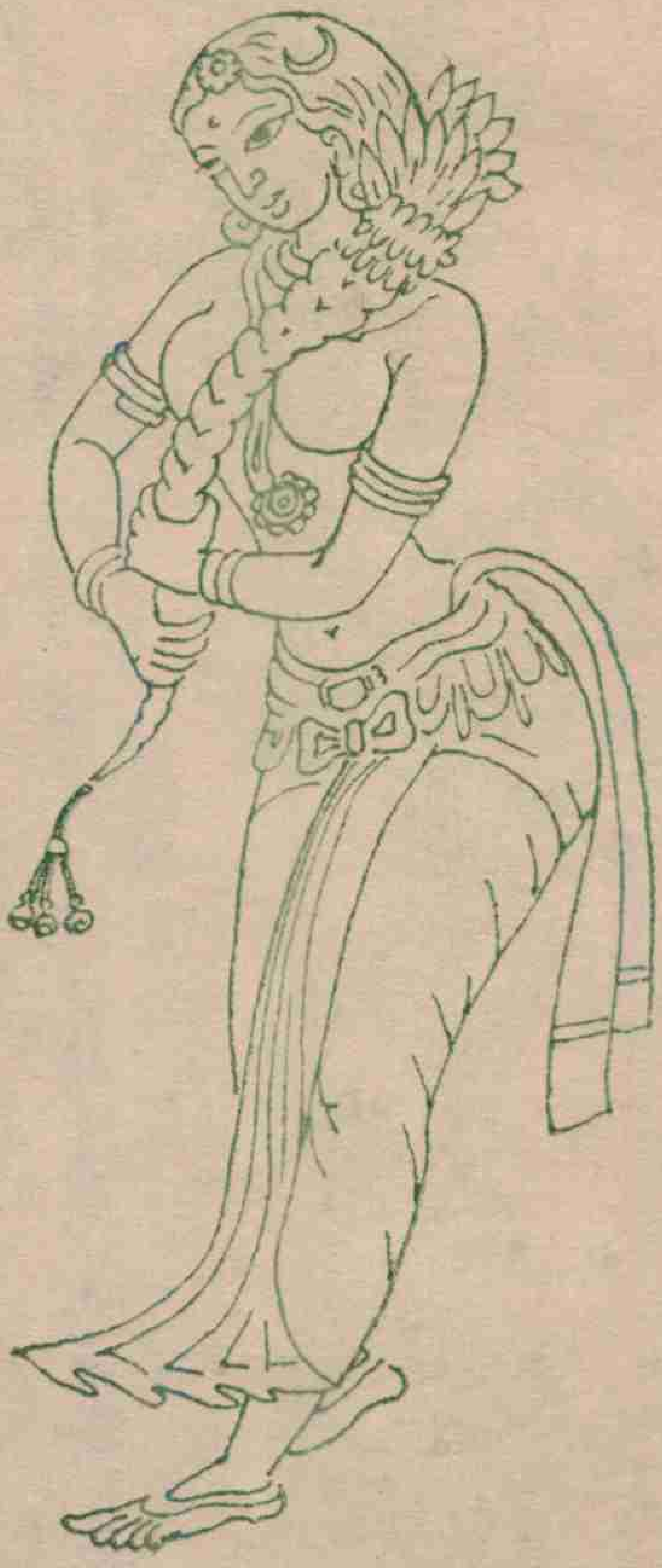

11

ఎదలోనె నీ వుండ
ఎదుట చీకటి యేమి ?
బోర్లించు మాత్రాన
బొమ్మ యేమై పోవు ?

మొగ్గ తొడిగిన మావి గున్న
ఫల మేమి
సిగ్గుపడి కాయ కున్న ?

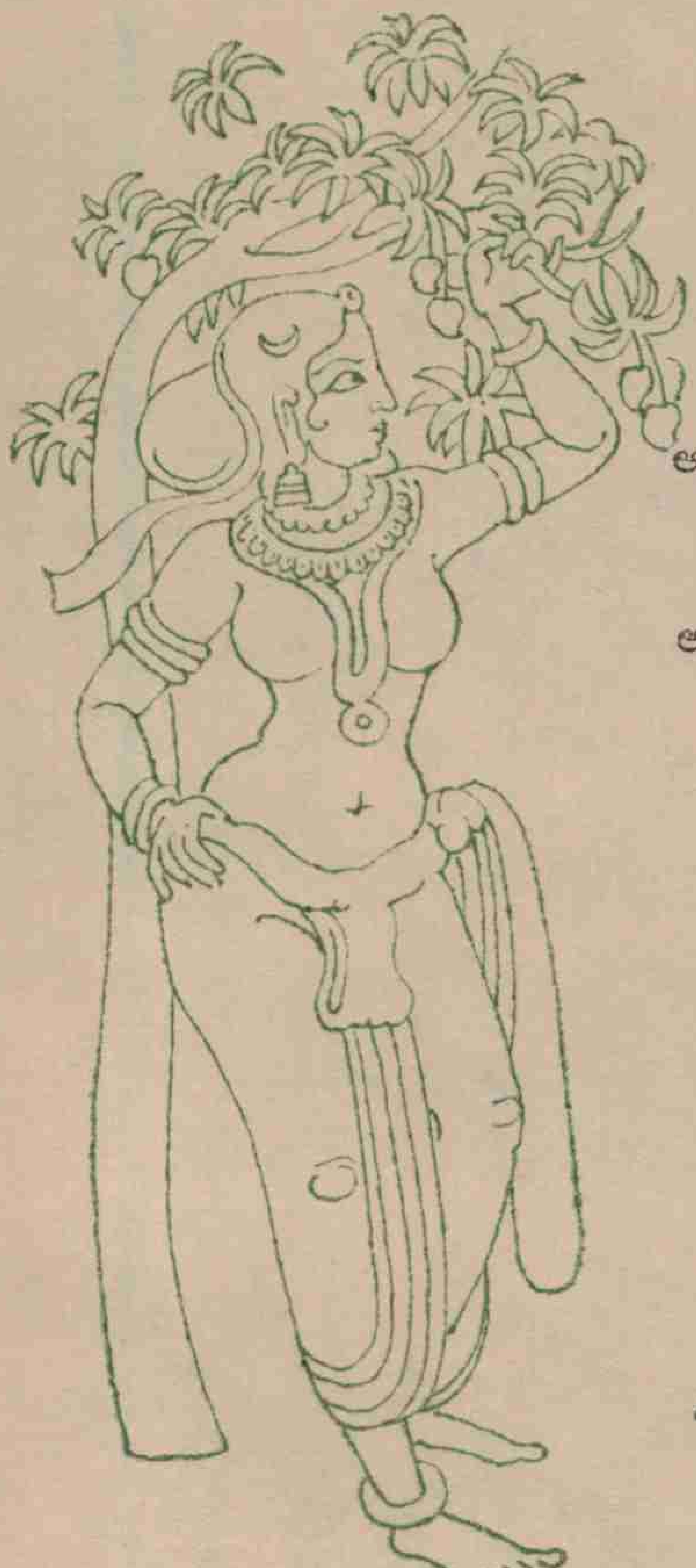

12

ఇవె పూలు , ఇదె పత్రి
ఇవె పాలు , ఇవె పండ్లు
ఇదె దీప , మిదె ధూప
మిదె పాట , ఇదె ఆట –

ఆ పాద మస్తకము నేను
నీ మ్రోల
అర్చనా ద్రవ్య మైనాను !

13

ఇచ్చు నట్టిది కలిమి
పుచ్చుకొనునది లేమి ,
ఏదైన ఇచ్చి పో
యెడిది ఈశ్వరత !

ఇచ్చుకొందువ ? పుచ్చుకొందువ ?
ప్రేమలో
ఇది యేమి లేదు పొమ్మందువ ?

14

నీ బొమ్మె ఈ బొమ్మ
నే బ్రహ్మ గానిమ్మ ।
నాల్కపై నిన్నుంచి
నవ రసా లొల్కింతు ।

ఉరముపై నిల్పుకొందు —
నిన్ను నా
శిరము పై తాల్చుకొందు ।

15

నను లోలునిగ జేయు
నవ లోక రాగాలు
లోకాలనే యేలు
నీవు చిరునవ్వులే ।

బొమ్మ కొమ్మగ మారు క్షణము
నా బ్రతుకు
గుమ్మాన పచ్చ తోరణము ।

16

రమ్మంటినా నేను ?
రా నంటివా నీవు ?
మూగ వోయిన దేదో
తీగ తెగినటు వీణ !

చెయి జారిపోయిన ఉషస్సు !
ఇపు డెంత
చేయవలెనో తపస్సు !

17

ప్రత్యక్షమును చేరి
ప్రతి బింబమును కోరి
ప్రత్యక్ష మగు మంచు
ప్రార్థింతు నే తిరిగి !

వెర్రి వా డను కొందురో !
నా చుట్టు
వేదాలు నిర్మింతురో !

18

ప్రౌఢ రాధకు చాల
బాల కృష్ణుడ నేను,
పరమ కృష్ణా పదాల
బాల రాధిక వీవు

ఆ రాధ ఈ రాధ నడుమ
నేను ని
త్యానంద రస మత్త జడిమ!

19

యాత్రికుడ నీ కాల
యమునా ప్రతీ రాన –
ఋతుకాంత, ఋక్రాంత
ఇరు వంకల గమింప!

సంగీత సారస్వతాలు
నాకు నీ
సజల కజ్జల వీక్షణాలు!

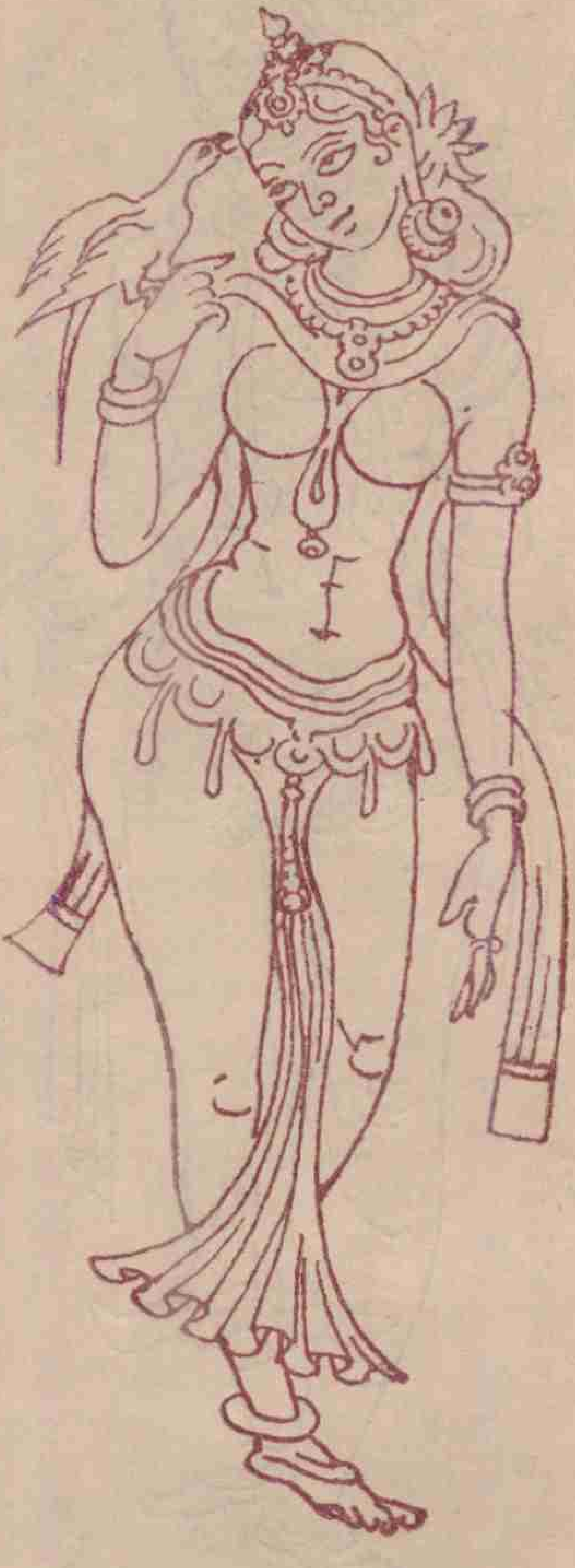

బొమ్మ

పూవుల్లో

నా కోర్కె లెగిరి సీ
తా కోక చిలుకలై
మెత్తగా ప్రతి పూవు
చిత్తాన కాలూను!

తీరియే పోద మనుకొన్నవి!
మరి క్రొత్త
భారాలు నింపుకొను చున్నవి!

2

నీ యడుగు జాడలే
నా యెడదపై తోచి,
నీ పాద పారాణి
నా పెదవిపై చూచి

ఎన్ని ఊహలు చేయునో!
ఈ జగము
ఎన్ని మాయలు పూయునో!

3

రాస వేదిక నుంచి
రాగమై ప్రవహించి
నీ పరమ మధు లహరి
నా పెదవి సించెనే!

రాధ నారాధించి నానే,
నిన్ను
రస మూర్తిగా పొంది నానే!

4

కొసరి నే గొన్న ఒ
క్కొక ముద్దు మెరిసి , ము
ద్ద గులాబులై , విఖా
తము నిండ విరిసినవి ;

ఏ దేవతల పూజ యేని
మన ముద్దు
లేదేని కొనసాగ దవని ;

5

ఏవో సౌందర్యాలు
ఏవో మాధుర్యాలు
క్షణము క్షణమును దూసు
కొని పోవు నా గుండె :

భ్రమర మాత్రుడ నైతిని ;
నీ పాద
పద్మ బంధీ నైతిని ;

6

పాత పువ్వుల లోని
పరిమళము కొత్తదే,
కొత్త మొగ్గల లోని
కోరికయు పాతదే!

ప్రాత క్రొత్తల నడుమ నీవు
  నా చుట్టు
ప్రాత ర్లతగ పూచి నావు!

7

చుక్కలలో జాబిల్లి
సుఖ మీయడే తొగకు?
కురుల గూర్చిన మల్లె
మురిపించదే మనసు?

ఎందున్న నేమి ఆనందము?
  బ్రతుకు
మందిరాలకు మోసుకొందము!

8

నిన్ను గూర్చిన తీయ
ని తలంపు లే రోజు
రోజాల గుత్తులై
రాజిల్లు నా తోట!

ఏ పూర్ణిమల వాలి విచ్చునో!
నడుమ
ఏ గుండెలను తేలి వచ్చునో!

9

ప్రత్యక్షముగ ఎదుట
ప్రతి లతను కల నిన్ను
పట్టుకొనగా దూర
ఖారాలు పోనేల!

బృందలకు పైన మేల?
నందనము
లందుకొను యత్న మేల?

10

నెల పువ్వు పూచె, వె
న్నెల తావి వీచె —
నవన వేహలు లేచి
నర్తింప సాగె —

రాధ పోలిక లేల ఇలకు ?
ఋతు కెల్ల
రాగ కాలము కాదె మనకు ?

11

పాల వెన్నెల పరుపు
పై, మల్లె పూలపై
అస్సు రుస్సురు తీరి
డస్సి యున్నది ప్రకృతి !

పరవశతలో నున్నది !
వన మెల్ల
పడక గదిగా నున్నది !

12

విలువ లెరుగని తమని
కొలువులో నిల్పి ,
బ్రతుకునే ఒక అగరు
వత్తిగా కాల్చి –

నుసి మాత్రమై మిగిలి నాడు
శశి రేల
రస సూత్రమున కట్టి నాడు !

13

గడ్డి పువు కానిమ్ము
కలువయే కానిమ్ము
పరితృప్తి ఒక్కటే
ఫలము జీవన లతకు !

ప్రణయమే ఫల రసమ్ము !
రస పాన
రమణమే మధు వశమ్ము !

14

ఇన్ని రంగులు పూచి
ఎన్నో రుచు లూరి ,
అరుణ బింబము చిదిపి
అమృత మందించి ,

నీకు వెన్నెల వోణి కొన్నది !
నిశి నాకు
నీవె వన్నెల రాణి వన్నది !

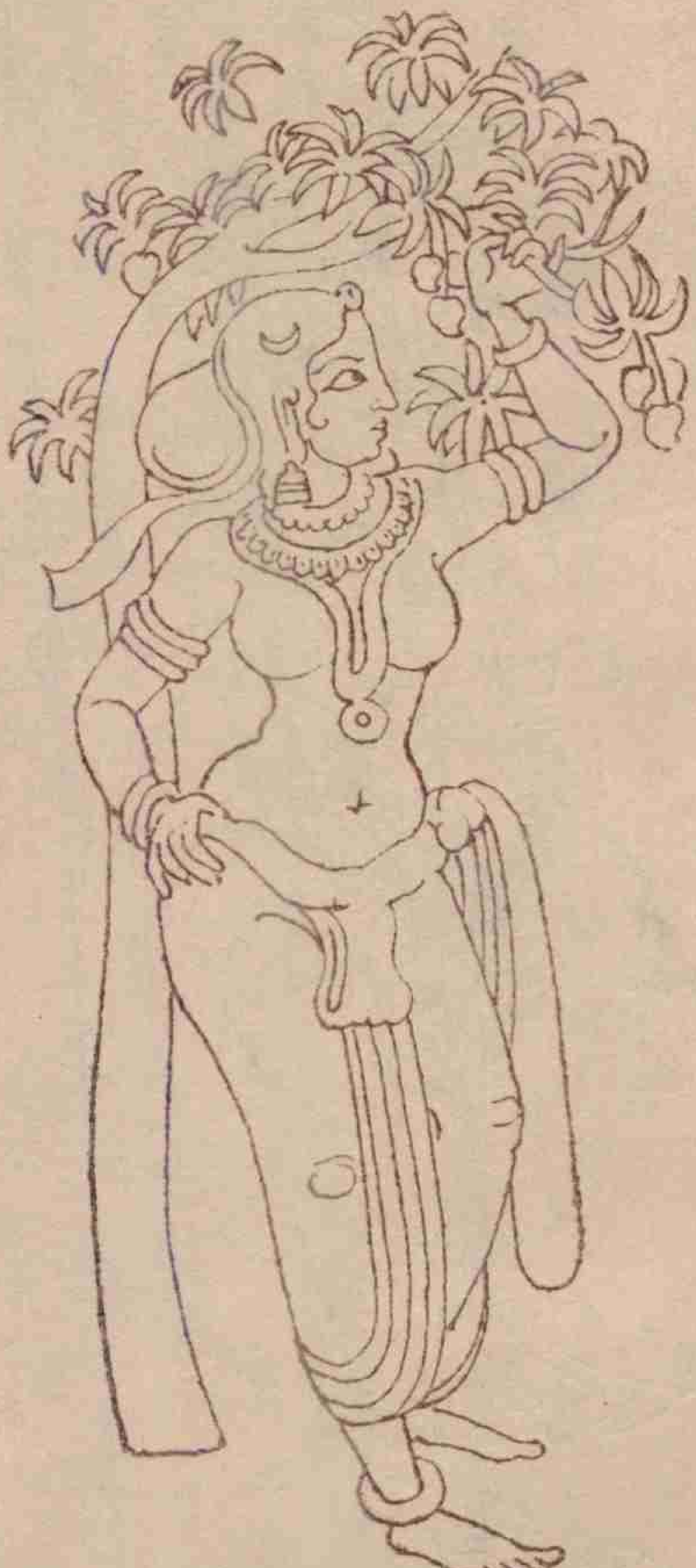

15

వీణయే పలికె నో
వేణువే పిలిచె నో
తల లూచి కదలు నవె
తారా గణాలు !

ఉన్మనస్కత విరిసెను !
మన చుట్టు
ఉద్యానములె వెలసెను !

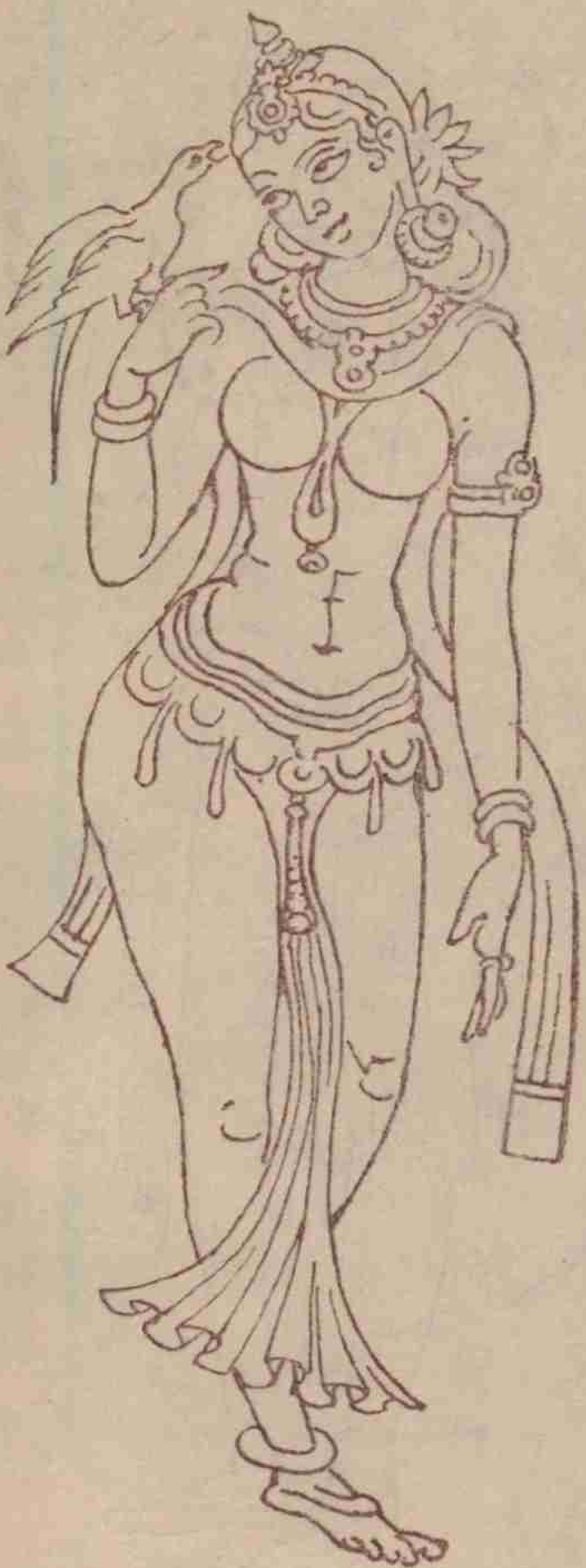

16

పంచ బాణుని పంచ
బాణాల పదను నీ
పెదవిపై ఒరసి, నా
ఎద మీద దండెత్తె!

పద్మ వ్యూహము పన్నెను!
నా ధృతిని
పంచత్వ మొందించెను!

17

ప్రతి రోజు నీ పూజ
పల్లవించే మల్లె
నిను దెత్తునని చెప్పి
కను గీటి పోయెనే!

ఎంత మధు వొలికించెనే!
నా చేత
ఎంత కల గనిపించెనే!

18

భావనా సదనాల
ప్రాప్తించిన సుఖాలు
తెర తీసి ఈ నేల
దిగిరావు కాబోలు !

పూల పల్లకి పంపుకోనా ?
అను రాగ
పుష్పకమె నిర్మించి తేనా ?

19

ఎంత చక్కని రేయి
ఎన్ని చుక్కల రేయి
పాల వెన్నెల కడలి
ఓల లాడే రేయి !

ఊహ రెక్కలు పెంచెను !
నన్ను నీ
స్నేహ స్మృతుల దించెను !

బొమ్మ

రంగుల్లో

శిల్పినే నేను, నా
శిల్పమే నీవు!
నిమిష నిమిషము మారు
నీ కళల తీరు!

ఎప్పు డే నుడి నుందువో!
నను మరచి
ఎప్పుడే గుడి నుందువో!

2

రాతి దొక బొమ్మ, నవ
నీత మొక బొమ్మ,
నలుపు తెలుపుల కన్ను
కలుపు నొక బొమ్మ!

బొమ్మ కొక అందమే, చానా!
అన్ని
బొమ్మలకు నీవే నమూనా!

3

ఆ రూపె, ఆ యేపె,
ఆ లేత చిరునవ్వో,
నల్ల కలువలు విరిసి
నను పిల్చు చూపదే!

కొమ్మగా నున్న నీవు
ఎంత లో
బొమ్మగా మారి నావు!

4

రాగ రంజిత మైన
రమ్య భంగిమ నీది ,
ఎల్ల లేవైన జా
బిల్లి వెన్నెల కాయు !

అందాల రాణి వా నాడు !
నా కలము
చిందులకు పాణి వీ నాడు !

5

చిత్ర రంభల గంటి
శిల్పోర్వశుల గంటి
ఊహా జగత్కా
మోహినుల గంటి —

నా మనో హంసి వీవు !
నిను మించి
ఏ మాధురులును లేవు !

6

కవికి లేఖిని , చిత్ర
కారునికి కుంచె ,
సాధ నా లీరీతి
శత సహస్రాలు !

రంగులును రేఖలును కావు
నీ రూప
రచనమే అందాల ప్రోవు !

7

రాతి నాతిగ జేసె
రాము డని యందు రే –
రాయి కా దది అహ
ల్యా దేవి కాని !

అసలైన రాతినే నిల్పి
సృష్టించు
ఆనంద దేవిగా శిల్పి !

8

తన కళారుచు లజం
తా శిల్ప మెరుగునే ?
ఎరుగునే వంశి తన
హృదయ నాద బ్రహ్మ ?

ఆనంద పారవశ్యమున
అందఱను
అందాల బొమ్మలే లలన !

9

ప్రతి జీవి తన భవి
ష్యతుకు తానే శిల్పి ,
కలమొ , గళమో , కొయ్యో ,
కడ కెంత తడి మన్నొ

చేత గాని రాని వాడు
లోకాన
చేతమే లేని మోడు !

10

గీసికొను చుంటి వి
కిక్కిరి బిక్కిరిగ నేదో —
అడ్డు గీతలు తుడిచి
అందాలు కూర్తు వని ;

కురు లార బోసుకొని నీవు
ఎంతకును
కుంచెనే పట్టు కున్నావు ;

11

ఏది నీ నిజ రూపు ?
ఏది నీ పేరు ?
చిత్తమే నీ రూపు
చెలిమి నీ పేరు ;

ఏ రూపుతో నిన్ను నిలుపుదు ?
లోకాని
కే పేరుతో నిన్ను తెలుపుదు ?

12

సర్వం సహా సర్వ
సౌందర్య రుచు లెల్ల
ఏడు రంగుల లోనె
ఇముడు ననుకొంటి !

సకల జీవన కళాభ !
నీ శోభ
శతవర్ణ సంపత్ ప్రభ !

13

అ దొక తెల్ల గులాబి
ఇ దొక ఎర్ర గులాబి
మేఘ నీలిమ నుండి
మేల్మి బంగరు తీగ !

వర్ణాల పట్టింపు లేల ?
నిన్ను
వన్నె లన్నియు కొల్చు, బాల !

14

చైత్రమే కానిమ్ము
శ్రావణమె కానిమ్ము
తేనో, వానో కాక
తెరపి యే మున్నదే?

కొత్త రంగులు కలుపుము!
లో కాన
కొత్త గుండెలు నిలుపుము!

15

కాల చక్రపు బాట
గండ్లు పడె నేమోను!
ఇరుసు విరిగే ట్టు
ఎత్తి కుదవేసేను!

ఎక్కడివో ఈ ఎగుడుదిగుడులు!
ఏ చిలిపి
చెక్కినవో ఈ క్రిందు మీదులు!

16

ఎందు కీ బొమ్మ , నా
కేల కన్నుల చెమ్మ ?
ఆకాశమున కింత
ఆత్మార్పణ మ్మేలో !

ఆత్మ గల నిను వీడుకొంటి ?
వట్టి
అజ్ఞానమును వేడు చుంటి !

17

నిన్ను నే నెరుగనే ?
నీ మనసు తెలియనే ?
వరద హస్తము నుండి
విరహ వేదన గొంటి !

మూర్ఖతకు పోటీలు పడిన
నాదె
మొదటి బహుమతి సుమ్మ , సుమన !

18

వెంటబడు కొలది ప
ర్వెత్తు తత్వము నాది ,
కవ్వించిననె కాని
కన్నెత్త వీవు ।

ముచ్చటకు నిను నన్ను చేసి
బ్రహ్మ
ముసలివా డైనాడు గాని ।

19

ఆరాధకుడ నేను
ఆశ పో నివ్వనే ,
హాలాహలము మ్రింగి
అమృతమ్ము పంచెదను ।

విశ్వాలు పెకలింతును ।
నీ కొరకు
విలయాలు పుకిలింతును ।

బొమ్మ

రుతువుల్లో

వెండి తెరపై వోలె
గుండె పొరపై వ్రాలి
మధుర స్మృతు లవేవో
మారాము చేసేను —

ఎన్ని మధువులు తీసి నాము !
ఆ నాడు
ఎన్ని ఎదలకు మోని నాము !

2

ఉదయమే నే లేచి
ఎదుటనే నిను చూచి
ఉష వంచు, ప్రేమ వీ
యుష వంచు, తృష తీర

ప్రాణాంజలి ఘటించి నాను ;
అదె నాకు
పరమ విషఘట మయ్యెను ;

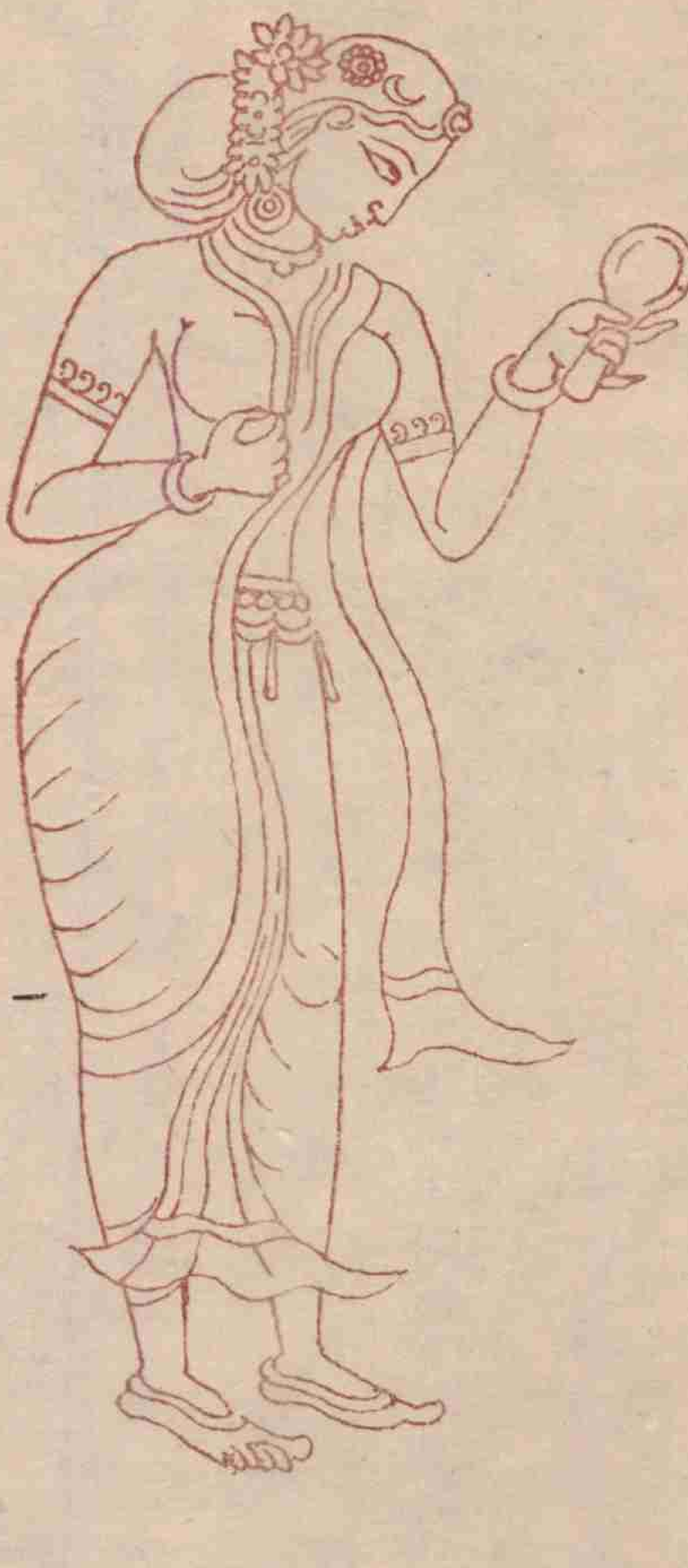

3

అదె కమల, అదె కనక,
అదె సూర్య, అదె చంద్ర —
దేవతలె ఈ తోట
పూవులై పూచిరే ;

నీ దర్శనము చేతురు ;
ఉమ రమలె
నీ పూజ గొని పోదురు ;

4

కలకాల మెందుకో
కాల స్రవంతి –
ముందుకే పరువెత్తు,
క్రిందికే దూకు ;

క్రింద కలదో పైని లేనిది ;
ఏదైన
ముందు కలదో వెనుక పోనిది ;

5

ఏ విభాతమ్మున నీ
హృదయ పద్మము నుండి
వెలికి నను త్రోసి ప
ర్వెత్తి పోయెనొ కాని –

ఎన్ని పువ్వులపైనొ నిలుచు ;
నా మనసు
ఎన్ని ఋతు రమలనో కొలుచు ;

6

పూర్ణేందు రంగాన
పుంస్కోకిలము పాడ
ఆరు ఋతువులు నాట్యా
మాడు పురులను విప్పి!

విశ్వ సుందర వాటిక!
నీ ప్రేమ
విలసత్కళా పేటిక!

7

నెమ్మి విప్పిన పురులు
తమ్మి తావుల సిరులు
చెలు వొందు నీ కురుల
చెలు వంపు తీరులలో

కుంద మాలగ నిల్పు కొంటి!
నా కుందు
ఇందు బాలగ మల్పుకొంటి!

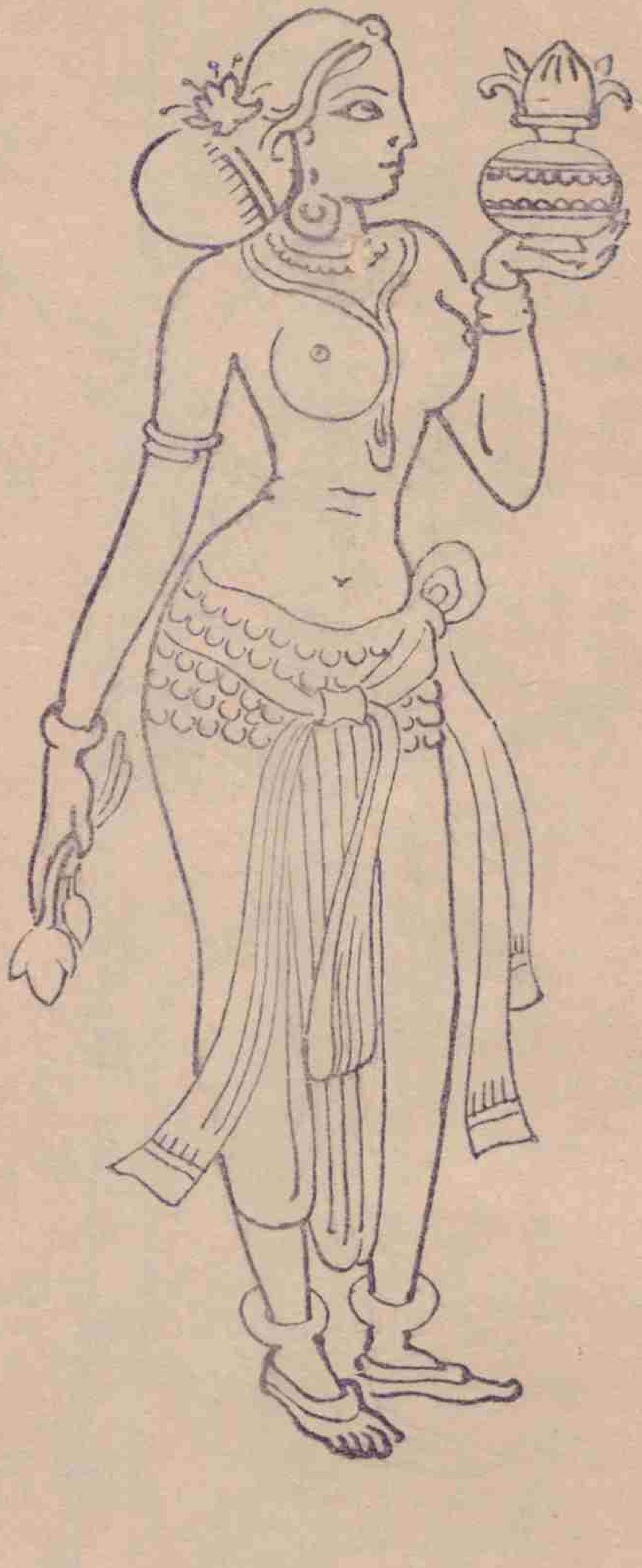

8

ఏ ఋతువు కా ఋతువె
ఏ బ్రతుకు కా బ్రతుకె
దేని గతి దానిదే –
దేని రతి దానిదే –

మధు బాలె పాడవ లెనా ?
మై మరువ
మామిళ్ళ పూయ వలెనా ?

9

నీ పోల్కి నదిగో రా
ధా పూర్ణిమ వెలారు !
కన్ను చెదరగ నవిగో
వెన్న ముద్దలు చుట్టు !

చిన్ని కృష్ణుని వోలె నేను
రో లెక్కి
చిట్టి చేతులు చాతును !

10

ప్రియ వసంతము వెంట
విరహ గ్రీష్మ మిదేలొ ?
మధుర జీవన మెల్ల
మండి పోయెడు నిట్లు !

ఎట్టి వర్షము లైన కురిసి
చేరు నా
ఏ సరసి జలము లా సరసి ?

11

విప్రయోగపు టెండ
విప్రలంభపు బండ
విచ్చు కత్తులు నూరు
పిచ్చి వాడను నేను !

బొమ్మనే కరిగించ లేను !
ప్రేమ రా
జ్యమ్ము నెటు పాలించ గలను ?

12

మబ్బు చూలాలు నా
మనసు కని పెట్టి , నా
ప్రణయ వనముల నిన్ను
ప్రసవించి పోయెనే !

వర్ష డోలల క్షణ ప్రభవు !
నాకు
వైశాఖ నిత్య పూర్ణిమవు !

13

గాలి వానల లోన
పూల నేలల లోన
ముద్దగా తడిసి పూ
మొగ్గలై పోయి —

అచ్చరల బిలిచేము క్రిందికి !
వలపు
నిచ్చెనలు వేసేము నింగికి !

14

నింగిలో ఒక నీలి
నీడ తోచం గానే
శిరముపై ఏదో చిన్ని
చినుకు రాలం గానె

మే తీవె విద్యాధరి !
నా హృదయ
మే వరద గోదావరి !

15

నీలి మబ్బుల దిండ్ల
నెమ్మోము దాచుకొని
కన్నీరె పో పాల
మున్నీ రనగ వగచు ——

ఎవరి కొరకో చందమామ !
నీ వంటి
దెవ రాకో ఆ సార్వభౌమ !

16

శారదమైత్రి , చంద్ర
సారదమైత్రి రేయి
అన్న రాశికి పోలె
ఆ విర్భ వించెనే ।

వరిచేల యొడినించె నే ।
మనకు కొ
బ్బరి పూల పొడి పంచె నే ।

17

నీ పొందు కోరు క
న్నీటి బిందువులలో
తల క్రిందులుగ తోచు
ధరణి జీవన మెల్ల ।

నిగ్రహము పోయెనో నాకు ।
ప్రకృతి యే
వెగటు వేమో అసలు నీకు ।

18

మధుర శారద పూర్ణి
మల పూర్ణ కుంభాల
అమృత ధారలు తీసి
అర్చింతు నే నిన్ను !

శూన్య మాసము లేదు మనకు !
అను రాగ
సుభగ మెల్లను వలపు వెదకు !

19

ఋతు చక్ర మిది దోష
యుత మౌను కంటివే !
ఒక వైపునకె దొర్లు
టకు బిగించిరి దీని !

కడయేని లేని దీ బాట !
ఎంత
కాల మని దీనితో ఆట !

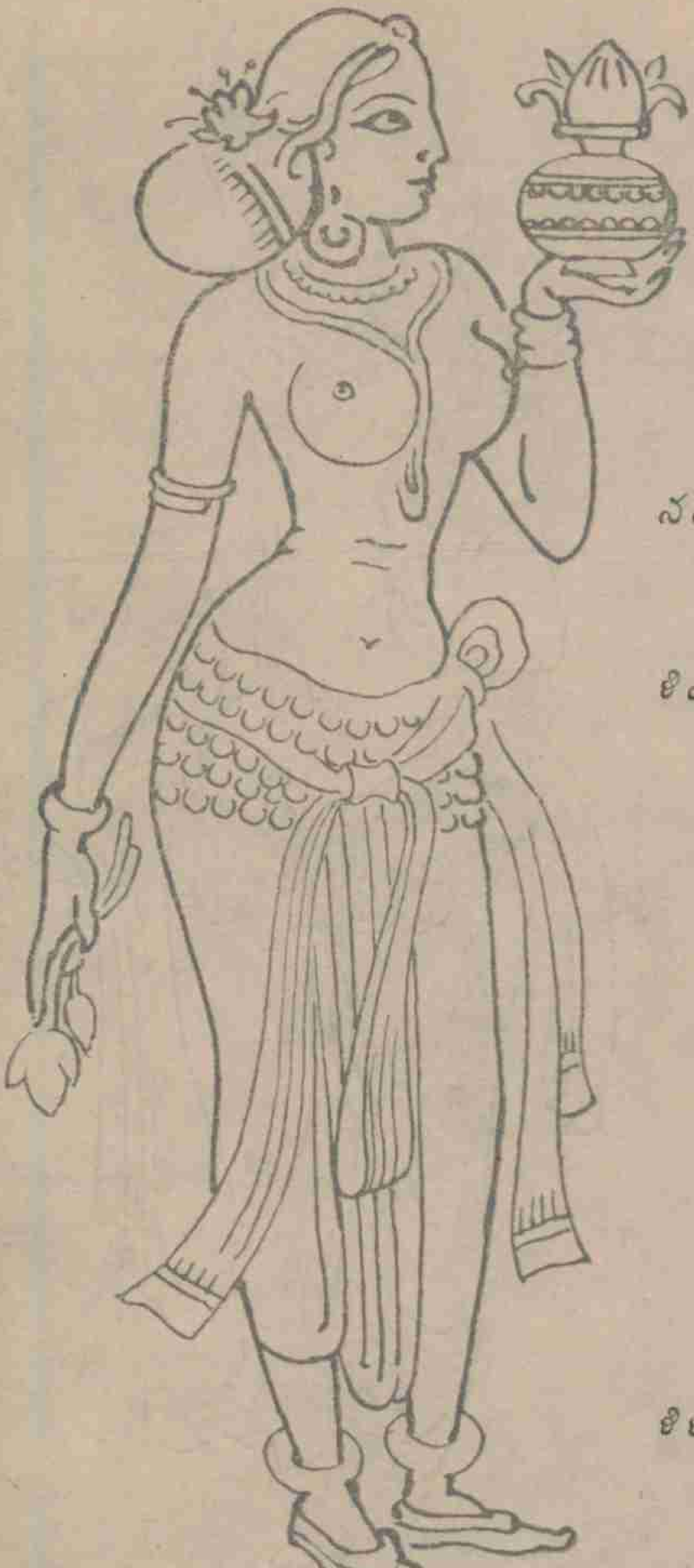

20

దేవి నవరాత్రులో
దీప సంక్రాంతులో
ఋతువు ఋతువున లేవె
మితి లేని పండగలు!

నవరుచులు తే నున్నదో!
బొమ్మ
శివ రాత్రి కా నున్నదో!

21

ఆపవే రథము రవి
అస్తమించక ముందె!
మార్చవే చక్రాలు
మనసైన గతి బోవ!

శిశిర హేమంతాల మీదుగ
తిరిగి
చేరు కొందము అనంతుని సిగ!

బొమ్మ

బీ చీ లో

చెలువ , నీ హృదయ మే
క్షీర సాగర మే !
ఒడ్డుపై కూర్చుండి
దోహింతు నమృతమ్ము !

దాని కది మథన మగునా ?
వచ్చి
త్రావు మని పెదవి నిడునా ?

2

రవి జారి పడియె అప
రాత్రి చీకటి డొంక ,
ముళ్ల గ్రుచ్చుక నెత్రు
ఏఱు ప్రవహించెనే !

నా గుండె వలె నుండెనే !
సంధ్య
రాగ చింతల మండెనే !

3

రో జెల్ల కృషి చేసి
రాజు మేడకు మోసి
విసుగెత్తి , పూ సజ్జ
విసి రేసి , రవి గ్రుంక —

అంగన లనే పూలు పూచి
ప్రగతి
శృంగార మొలికింది బీచి !

4

ప్రత్యూషమున సర్వ
పరితోషములు పుట్టి ,
శిశిర తిమిరము కేసి
శిథిలమై పోనేలో ।

తమమె విప్లవ రథమ్మొ ।
ప్రతి వసం
తమును విప్లవ భవమ్మొ ।

5

సతత మిటు కొట్టుకొను
జాబిల్లి గని పొంగు
ఎవరి స్వాంతమొ కాని
ఈ మహా సాగరము ।

నిను జూచి నను జూచుకొంటి ।
నా లోన
నింగినే పండించు కొంటి ।

6

ఎచటి వో ఈ అలలు
ఎవరి వో ఆ కలలు
హోరు హోరున నేలొ
ఒడ్డుపై పడి చిట్లు ।

ఏ గుండె లుబుకునో ఇట్లు ।
ఎవరి కై
ఎక్కి వచ్చునో ఇన్ని మెట్లు ।

7

ఆకాశ గంగమ్మ
అధరాలు చుంబించి
మనము చూశా మన్న
మానసముతో క్రుంగి

చిరుసిగ్గు తెరల నే తెంచు ।
కదలి నీ
చరణాలపై చేతు లుంచు ।

8

అంధ కారము తరచి
అమృత రాగము గ్రోలి ,
కాల పాశము బట్టి
కల్ప వల్లరి జేసి

అల్లరికి పూను కొంటి !
పాల్కడలి
ఉల్లమును గెల్చుకొంటి !

9

జలరాశి అది , రెండు
సెల యేరులము మనము
బీచి దాకా వచ్చి
బిడియపడ నేలనే ?

వాకలై నిలిచిపోలేము లే !
అలల
ఏకమై కలిసిపోగలము లే !

10

మించు తారలు పైని
మంచు చీకటి చుట్టు
పాదాల కడ పక్ష
పాత మెరుగని కడలి !

ప్రక్క నీవే కథలో చెప్ప
మన కన్న
పార్వతీశ్వరు లేమి గొప్ప !

11

కేలు కేలు గ్రహించి
క్రీ గంట చూపుంచి ,
అందెలను ముద్దాడి
అలలు తాండవ మాడ

ఎంత తన్మయ మైతిమి !
తీరాన
ఎంత దూరము పోతిమి !

12

ఈ తీర మంతు లే
నిది , దీని పొడవు నా
ఎన్నెన్నొ తీర్థాలు !
ఎన్నొ వాగర్థాలు !

నత్త గుల్లల జోలి యేల !
మనకు
చిత్త సంపద లేదె చాల !

13

కిల కిలా కులికి , వె
న్నెల నవ్వు లొలికి,
అటు తూలి , ఇటు వాలి
ఆడుకొను కెరటాలె

దోసిళ్ళ బడబాగ్ను లెత్తు !
విరసాన
దుష్ట ఝుంఝుల ముంచి మొత్తు !

14

తీరాన కల్లంత
దూరాన త్రుళ్ళింత ,
ఏ పడవ దీపమో
ఏ బడబి రూపమో !

అర చేత ప్రాణాల మనము ,
ఆ రేయి
అది తేలు సందాక చనము !

15

అంతంత మాత్రా లు
అలల బ్రతుకులు , దేవి !
దూర మన్నది లేదు
దుఃఖ మన్నది లేదు ,

ఉప్పొంగి జీవించును !
క్షణ మేని
ఊపరి మధువులు గ్రోలును !

16

తడి ఇసుకతో ఎన్ని
గుడులు కట్టితి మో ,
చిరు పీతలకు ఎన్ని
చిరు తిండ్లు పెట్టితిమొ ।

జ్ఞప్తి యున్నది బీచికి ।
నీ పేరె
జపియించు నీ నాటికి ।

17

ఆ రోజు లవి , ఎంత
ఆనంద బృందలో ।
కల లయ్యె ఈ నాడు
సెల లయ్యె కందోవలు ।

పాలక్కడలి కా నున్న దా ।
ఇక , బొమ్మ
పవళింప రా నున్న దా ।

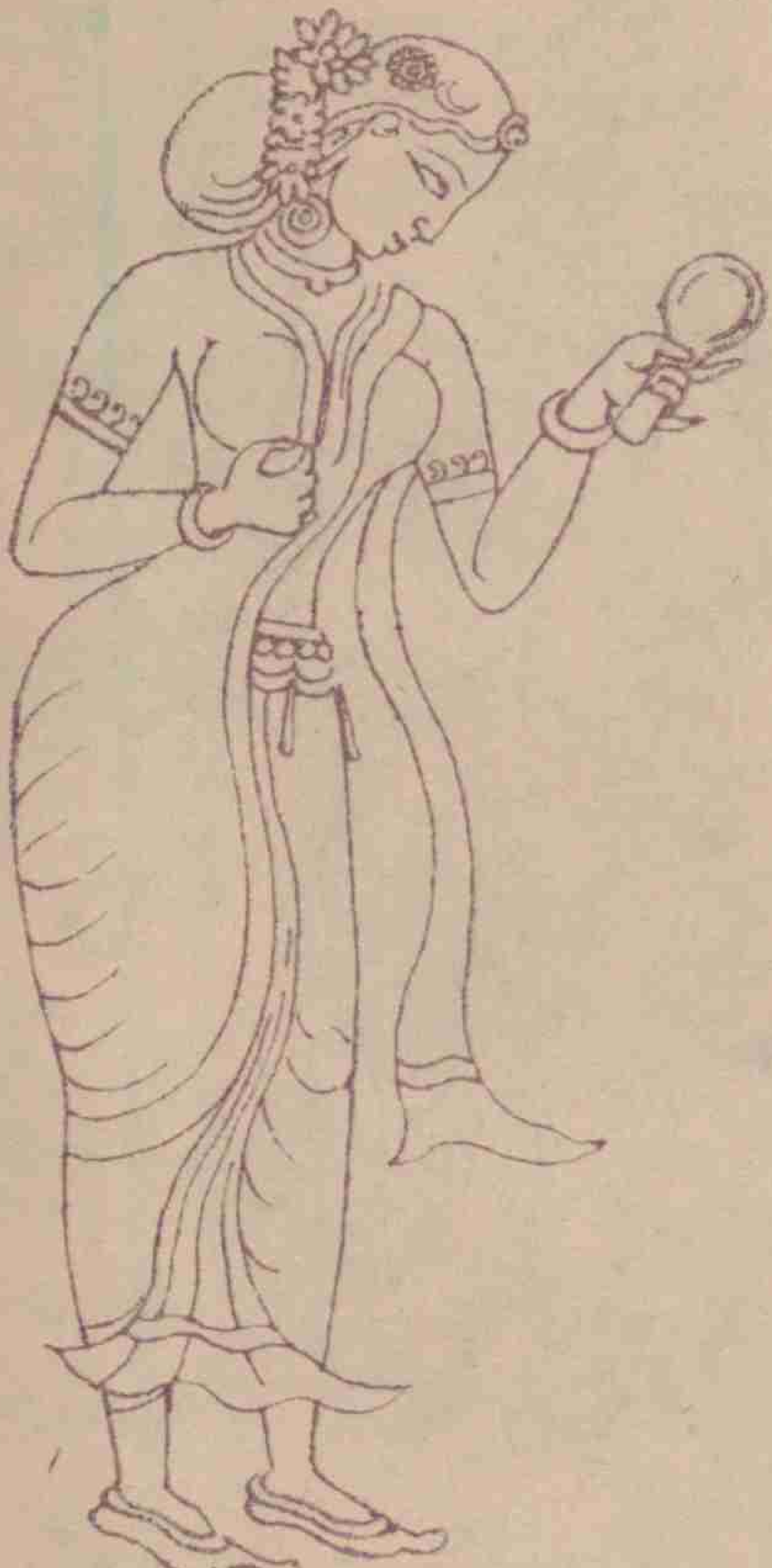

18

ఉడుత పిల్లకు వోలె
ఉరుకు నీ సెలయేరు ,
వరదయై నీ యెడకు
వారాది కట్టునో !

ఎద సీతగా నున్నది !
నాకు బ్రతు
కెదు రీతగా నున్నది !

19

దయ్యా మది తన నీడ
దైవము మనసు నీడ ,
నీ డేదో లేక మన
లేడు మానవుడు —

నీడ లేనిది మన ప్రమేయం ,
నీడ ల
న్నిటి కిదే పర మాశ్రయం !

20

తల నిండ పూలు , పూ
వుల నిండ వెన్నెలలు ,
షట్పదము లా చుట్టు
అష్ట పదులను పాడ

నృత్య జీవన యామిని —
బొమ్మ సా
హిత్య తేజ స్స్వామిని !

21

ఆపాద శిర మనే
కానేక సుమ సమా
రక్తాధర సుధాభి
షిక్త మధురిమ మేను !

రసరాగ సర్వస్వ మేను
నీ పాద
రశ్మికై శిర మొగ్గినాను !

బొమ్మ

నాదంలో

నా ఒడిని నిన్ను గొని
నీ ఒడిని వీణ నిడి
వెర్రి పాటలు కొన్ని
విసురుదా మనుకొంటి !

ముందు కనుగిడ దయ్యెను !
వీణ
మూగవోయిన దయ్యెను !

2

పెదవిపై వాగ్దేవి
పదవిలో శ్రీదేవి
ఆ కొన్న లోకాని
కన్న పూర్ణా దేవి

ఎవ్వా రని వెదకి నాను,
నీ యందె
ఎల్లరను కాంచి నాను!

3

వీణయో, వేణు వో
వాణియో – సాక్షాత్తు
నాద మే దైన స్పం
దన లేక కల్గునా?

ఎవరి హృదయ స్పందనమొ ఇది!
నన్ను
ఇంత మత్తున లేపు తున్నది!

4

అరుణ చేలము తాల్చి
తరుణ సంధ్యావె నీవు,
కాల రాత్రము నుండి
కదలింపవా నన్ను!

తాకిననె వికసించు మ్రాకు!
నీ గాలి
సోకి నదె మధువేళ నాకు!

5

ఇది వీణ కాదు, నా
హృదయ మేనే, చెలీ!
తెచ్చి నీ ముం దుంచి
వచ్చి కూర్చున్నాను!

స్పందించు నా జీవ నాడి!
దశ దిశల
చిందించు నీ గుండె వేడి!

6

మూగ వీణను నేను
రాగ తాళము లీవు ,
నన్ను నిన్నును గూర్ప
నట రాజు రా నేల ?

అందెలను గట్ట నేల ?
మన ముందు
చిందులను ద్రొక్క నేల ?

7

కోటి విద్యాలు కూటి
కొరకైన అగు గాక ,
కూ డున్న వాడె పో
కోవిదుం డగు గాక !

ప్రేమ ఒక విద్యా కాదు కద !
పార్వతీ
ప్రియుడైన బిచ్చగాడె కద !

8

ఒక ప్రక్క భారమై
ఒక ప్రక్క తేలికై
ఒరిగింది భూ నౌక
తిరగబడి పోవునో

భువికి సమముగ ప్రగతి పంచి
 పాడవా
భూపాల మేళవించి !

9

బాధతో , బెంగ తో
బ్రతుకు భారాలతో
చింతతో , వంతతో
చితికి పోయే నరుని

ధన్యాసిలో కరగ నిమ్మ !
 నీ కేసి
ధన్యోస్మిగా పెరగ నిమ్మ !

10

నిరతాంధకార మీ
నరలోక, మొక అడవి
ప్రతివాడు దీనిలో
పరమార్థు , డే కాకి !

ప్రతి మొరయు దేవగాంధారి !
సాను భూ
తితో బ్రతుకు మీటు మొకసారి !

11

పేరు తెలియని నోట
ఊరు తెలియని బాట
ఏ పాటో వినిపించు ,
ఏ తోటో కనిపించు !

ఆభేరి పాడుకొను వాడు
ఆ భోగి
యే , భీరు వెన్నటికి కాడు !

12

తొలకరించని కోన
తూటి పూలును సున్న,
పుండరీకము లెట్లు
పూజలకు లభియించు?

మృగ తృష్ణతో పోరు చుంటి!
నీ నుండి
మేఘరంజని కోరు కొంటి!

13

మించు తీగవు నీవు
మంచు కొండను నేను,
ఏలనే మన ముందు
ఇంత తీరని తృష్ణ!

కారుణ్యా మొలికింపుము
ఇంటింట
కల్యాణి పాడింపుము!

14

తీగపై నీ వ్రేలు
రాగ రంజిత కాగ,
రాగ రేఖల నుండి
రేగు నా ప్రగతి ;

పరమాత్మలే పుట్టునో !
శంక రా
భరణాలె బుసకొట్టునో !

15

నవ రసమ్ముల లోన
శివ రూప మే దనగ,
శృంగారి మన్నంత
సిగ్గుపడి పో నేల ;

లలిత మేళనమే హర ప్రియ,
నిను నన్ను
కలుపు నదె నాద క్రియ !

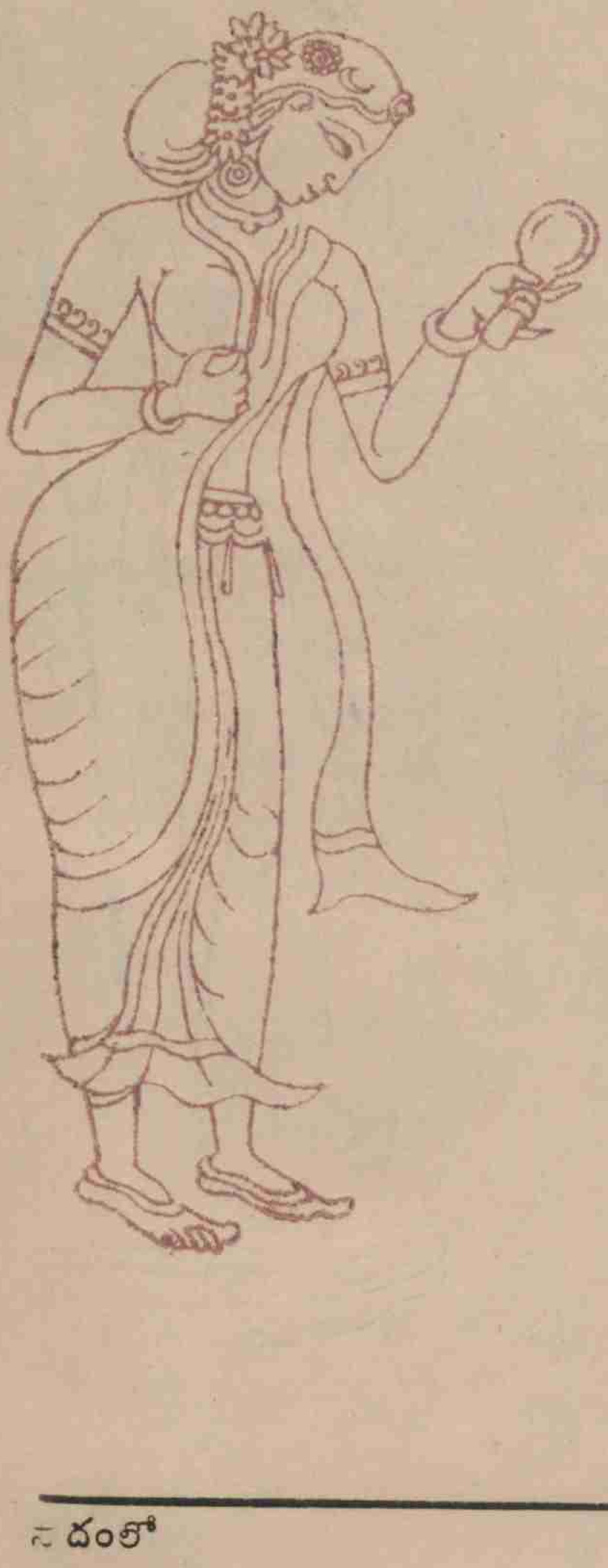

16

మానసము పైని హం
సలు బారులై ఆడు,
రెక్కలకు నీ పమిటె
రెప రెపలు నేర్పునో!

శివరంజని యెరవించు!
ఒడ లెల్ల
సింధు భైరవి రహించు!

17

నిన్ను నా యొడి జేర్చి
నీ కేలు మెదుపుదును,
వీణ నీ యొడి జేర్చి
విశ్వాలె కదుపుమా!

ఒకరి ఒడిలో ఒకరము
మనము
ఉదయ రవి చంద్రికలము!

18

నీ పాటతో జగము
రాపాడి, తోపాడి,
బ్రహ్మాది లోకాల
బ్రతుకు లే మారి —

భళ్లు మని తెల్లవార వలె!
నిర్దుఃఖ
భద్రమై సృష్టి విరియ వలె!

19

సంగీత మే తలపు
సాహిత్యమే వలపు,
శృంగార రసము తో
సేవింతు నిను దేవి!

అమృత మోహన కళా రేఖ!
ఇది నీకు
అక్షరాక్షర ప్రేమ లేఖ!

20

ఋషి నైతి నీ కోస
మే తపము చేసి, నే
కవి నైతి ఋషి నౌట,
కవి నౌట పాడుదును!

కవిత ఋషిత సమస్త మెల్లను
నీ పాద
కమల ద్వయముగ భాసిల్లును!

21

విశ్వగానము లోన
వీణయే విలయింప,
స్నపితాంగకముల పై
స్వర్ణాంబరము నేల?

సహజ సుందర కళా ఖేల!
నీ లీల
సహవాస వాసనా శీల!

22

అదె నీవు, ఇదె నేను
అదె రేయి, అదె హాయి!
కోటి జన్మలకైన
కొత్తలే మున్నాయి!

నిను నేను, నను నీవు మీటి
మనము
నిల్చు నదె ఆనంద వాటి!

23

నేను కరగిన నీవు
నీవు కరగిన నేను,
ఇర్వురము కరగి పో
యిన మీద ఎవ్వరమొ!

స్నేహమున రంగరించి
నను గొమ్మ
మోహనకు మేళవించి!

బొమ్మ

వేదంలో

నా చేత నీ బొమ్మ
నవ కావ్య మాయె నే!
కావ్య మాధురి కైన
కనిక రించగ లేవె!

రస రమ్య భావ బంధురము!
ఈ మధువు
రస హృదయ రాగ సింధురము!

2

రక్తాలు చింద, నా
రక్తి రాగాలు — నీ
పాద పద్మ రజాన
పాటలను రచియింప —

చిత్తజుని హేతి వన్నారు!
నా గుండె
చీల్చుకొనిపోతి వన్నారు!

3

స్వర లహరి ఆనంద
సాగరము లో వోలె
నేను నీ యెద లోన
నిస్తంద్రునై పోన?

ఏ రాగ భోగాల కేని
నీ కొలువె
క్షీరాబ్ధి యా కదే, రాణి?

4

మానవునితో పాటు
మానసములో మూర్తి
అనుభవాలను పంచు
కొన లేని దీ బ్రతుకు ।

కమనీయ సమయాలను
నీవు నా
కడ లేక చింతింతును ।

5

అమృత స్వరూప మౌ
ఆత్మ నీదై యుండ
తమి యేలనో పట్టి
తనువుకై అనుకోకు ।

మాలలో సూత్ర మొకటియె
కాని —
మల్లె మొగ్గలు దేని కదియె ।

6

ఆత్మ దారము పొడవు
నా — ఎదల పగడాలు
వదులుగా గుచ్చి — ఈ
గదులు కట్టి రెవారో !

గది నుండి గది కింత దూరమ !
మనసు
గడప దాటుట కింత పైనమ ?

7

పుట్టి నప్పటి నుంచి
గిట్టు తెరువును బట్టి
ముందు కనుకొని సాగు
మంద భాగ్యుడు జీవి !

మతిమాలి పర్వులిడు నేలో !
శాశ్వత
స్థితి యేదొ కనగోర దేలో !

8

ముద్దు లొలికే కలువ
మొగ్గ కౌగిలి చేర
ముసలి చంద్రుడు కూడ
పసి బాలుడౌ కాదె !

హాని వృద్ధుల మాట కేమి
రస లుబ్ధు
డే నిత్య జీవన స్వామి !

9

స్మృతియె జీవనము , వి
స్మృతియె మృత్యువు కదా !
స్మృతి లేని దే సుఖ
స్థితి యైన నెందులకు !

నేను నేనుగ నుండ లేనా !
నిను కూడి
నిర్నిద్ర భద్రు కా లేనా !

10

ఆశ లన్నీ మరిగి
ఆవిరై పోయెనే !
తలపు లొరసుక, తమకు
తామె చిచ్చిడు కొనెను !

ఎంత చండ ప్రభాకరమొ !
నీ ప్రభుత
ఎడ లేని రాగ పంజరమొ !

11

అభ్యుదయ మని చెప్పి
ఆహ్వాన మంపి —
కడలేని బాటలో
నడిపింతు వెన్నాళ్లు ?

అందమే కాదు నా చుట్టు ,
ఎంతెంతొ
ఆర్తియును మిన్ను ముట్టు !

12

కలలు, కమ్మదనాలు
కళలు, కల్యాణాలు
ఎన్నైన కడుపు నిం
డిన మీదనే కాదె!

ఎన్ని ఆకటి కళ్ళ చీల్చు!
గుండెలను
ఎన్నెన్నొ కన్నీళ్ళ వీల్చు!

13

ఉవిదరో, కాలాహి
ఒడ లెల్ల పడగలే!
పడగ నీడల నిట్లు
బ్రతుకు నెల్ల జగాలు!

అభయ హస్తము లేని స్రష్ట
వీధి లో
అనద కంటెను చాల భ్రష్ట!

14

మనసు చీకటి లోన
మసలు నీ నీడ —
తెల్ల త్రాచుగ లేచు!
మల్లె దండగ తోచు!

నాగ స్వరము పట్టు వలెనో!
నిను పట్టు
రాగ స్ఫురణ చాలునో!

15

సౌఖ్యా చందన వృక్ష
శాఖలను చుట్టు కొని
కష్టాల నాగు లెవో
కస్సు మను, బుస్సు మను!

సాహసే లక్ష్మి యౌను కద!
పై శాఖ
చర్పలకు చందనము వలద!

16

మానవము ఒక దివ్య
మహిత మందారమా!
కానె కా, దది చిన్న
తేనె మామిడి గున్న!

నూరు పువ్వులు, వేయి పండ్లు—
దాని
దారి పొడవున లక్ష ముండ్లు!

17

ఏ పడగ విచ్చినా
నీ పాద కమలమే,
ఏ ముల్లు గిచ్చినా
నీ మృదు నఖక్షతమె—

ధీ దేవివే, వయస్యా!
నీ మ్రోల
కా దేదియును సమస్యా!

18

బ్రతుకు తెరు వెదో ఒకటి
ప్రతి జీవికిని వలయు ,
మానవుని వైశిష్ట్య
మానంద వరణమే ।

నిశ్శ్రేయ సానంద పూర్ణం
నీ పొందు
నిశ్శేష పూర్ణ లబ్ధం ।

19

లక్ష్య మానంద , మది
లక్ష రీతుల నుండు ,
ప్రణయార్ద్రమైనదే
పరమార్థమా కదే ।

రస రాజ్యమున కీవ రాణివి ।
నా రాగ
రమతకే నీవు నిశ్రేణివి ।

20

వెలుగు నీడల నడుమ
విరహ మిట్లెన్నాళ్ళు ?
ఇద్దరినో , అద్దరినో
ఇద్దరము మనలేమె ?

నన్నటకో , నిన్నిటకో చేర్చద ?
బొమ్మ
నవ రసాద్వైత నౌక కద ?

21

దివ్య లోకము నుంచి
దిగి రమ్మ నా కేని ,
అవ్యక్తమును త్రోసి
అరుదెంతు నీ కేని !

ఆ నడుమ కలుసుకొని మనము
నవ నూత్న
మానవము నిర్మింతము !

22

ఎవరి దీ బొమ్మ? నా
ఊప్నదే నేమొ!
నిను నేనె కల్పించు
కొని, వెంట పడితినో!

పొర మాత్రమో గాక తేడా—
ఆ చిన్న
పొరపొచ్చెమే లోక పీడ!

23

నేనే జగత్తు, నీ
వే నా మహత్తు!
బొమ్మె లే కున్న ఈ
భోగ మెచటిది నాకు!

నేతి నే తను చేగి యేగి
నిన్ను
నేటి కిటు కలిసి నా నాగి!

V.R. NARLA MEMORIAL LIBRARY ★
V.R.NARLA
D.P.R.I.
Acc. No. 10411

24

వేదాల కటు నుంచి
నాదమై ప్రసరించి,
రస బిందువున నిట్లు
ప్రతి బింబ మైనావు !

పసిడి తామర పూల పల్లకి !
నీ పూజ
పరమా మృతానంద వల్లకి !

25

నా బ్రతుకు తోట చి
న్నది, పూలు బహు కొద్ది,
కొద్ది యైనను గాని
ముద్దు లొలికించేను —

ప్రతి ముద్దు నిన్నె ప్రసుమించు
కే ల్మోగిచి
ప్రతి ఋతువు నిన్నె ప్రచురించు !

MEMORIAL LIBRARY

26

అష్టాంగ సుందరీ!
ఆనంద షోడశీ!
వెలుగు నీడల విశ్వ
నలినీ వినోదినీ!

అసమాన సుఖ దాయకులము,
మనమె
రస వేద ఋషి వాటికలము!

27

నేను నీ దరి జేర
నీవుగా విరిసేను —
నీవు నా దరి జేర
నేనుగా వెలిగేవు!

ప్రత్యేకతలె ఏకాత్మతలై
జీవి కై
శ్వర్యమై, ఇక మనెద మొకటై!

భీమన్న కృతులు

ఇంత వరకు ముద్రించబడినట్టివి

1.	దీప సభ	పద్య కావ్యం
2.	మధు బాల	గీత కావ్యం
3.	రాగోదయం	గేయాల సంపుటి
4.	భీమన్న కావ్య కుసుమాలు	పద్యకావ్యాల సంపుటి
5.	పాలేరు	నాటకం
6.	కూలి రాజు	నాటకం
7.	రాగ వాసిష్ఠం	నాటిక
8.	అసూయ	నాటిక
9.	పడిపోతున్న అడ్డు గోడలు	నాటిక
10.	మధు గీత	శృంగార గీతాల సంపుటి
11.	పైరు పాట	గేయ నాటిక
12.	మానవుని మరొక మజిలీ	గేయ నాటకం
13.	బాల యోగి	నాటకం
14.	అనాది కొసనుంచి అనంతత్వంలోకి	గద్య కవితల సంపుటి
15.	త్రిపదలు	ముక్తకాల సంపుటి
16.	సెవెంత్ సీజన్	ఆంగ్ల కవితల సంపుటి
17.	చిత్ర కళా ప్రదర్శన	పది నాటికల సంపుటి
18.	జానపదుని జాబులు	లేఖా సంపుటి
19.	ప్రకృతిలో మానవ ప్రకృతి	కావ్య సంపుటి
20.	రాగ వైశాఖి	శృంగార లేఖా కావ్యం
21.	అకాండ తాండవం	నృత్యగేయ కావ్యం
22.	పిల్లి శతకం	వ్యంగ్య రచన
23.	రాజకీయ వీరుడు—డాక్టరు ఖాను	జీవిత చరిత్ర

79

24. ధర్మం కోసం పోరాటం — సాంఘిక రాజకీయ సిద్ధాంత గ్రంథం
25. ఏక పద్యోపాఖ్యానం : — సాహితీ వ్యంగ్య విమర్శ
26, అశోక వనిలో రాముడు — పద్య కావ్యం
27. రాఖీలు — గేయాల సంపుటి (352)
28. ఆదికవి వాల్మీకి — నాటకం
29. మణి మానసం — పద్య కావ్యం
30. గుడిసెలు కాలిపోతున్నై — గద్య కవితల సంపుటి
31. బొమ్మ — గేయ కావ్యం

ముద్రణకు సిద్ధంగా ఉన్నట్టివి :

1. శివాలికలు — ఫ్రీవెర్సులో ప్రేమ లేఖలు
2. అతికిన ముక్కలు — గేయ పద్య కావ్యం
3. సిని మనీ—మనీ సినీ . — గేయ నాటికలు
4. వేద వ్యాసుడు — నాటకం
5. ధర్మ వ్యాధుడు — నాటకం
6. లక్కీ కుమారి — సాంఘిక నాటకం
7. అనార్కలీ — నాటకం
8. పది సంపుటాల నవల
9. నూరు ప్రకరణాల గద్య కవితా కావ్యం

ВСЯ

AOUA102B110.

BC

V.R. NARLA MEMORIAL LIBRARY
V.R NARLA
D.P.R.I.
Acc. No.

మనము ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	AOUA102B110
పుస్తకం పేరు	బొమ్మ
తారీఖు	31 December 2025
ముందు అట్ట	yes
వెనుక అట్ట	yes
మొత్తం పేజీలు	113
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	C1,BC1
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	M. Raji
పేజీలు విడదీసినది	M. Raji
స్కాన్ చేసినది	lavanya
పరీక్ష చేసినది	anusha
పేజీలు సరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	good